

แผนการใช้ที่ดินตำบลสร้างโคก

อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี

สถานีพัฒนาที่ดินสระบุรี
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 1
กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กันยายน 2567

คำนำ

การจัดทำแผนการใช้ที่ดินดำเนินการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 72 (1) ที่ได้บัญญัติให้มีการวางแผนการใช้ที่ดินให้เหมาะสมกับศักยภาพของที่ดินตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยแผนการใช้ที่ดินตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี ได้นำแนวคิดของ องค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nations: FAO) และ โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Programme: UNEP) มาปรับใช้ คือ ความเหมาะสมทางกายภาพ ความเหมาะสมทางเศรษฐกิจ การยอมรับจากสังคม การสร้างความยั่งยืนให้สิ่งแวดล้อม และเสนอทางเลือกการใช้ที่ดินร่วมกับวิธีการที่จำเป็นอื่น ๆ เช่น กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal: PRA) การประเมินคุณภาพที่ดิน เป็นต้น

กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดินร่วมกับสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 1 และสถานีพัฒนาที่ดินสระบุรี ในการดำเนินงานวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล โดยพิจารณาภาพรวมของสภาพปัญหาในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลนำไปสู่การวางแผนการใช้ที่ดินที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA) ในการระบุปัญหา ความต้องการของเกษตรกรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนี้ สถานีพัฒนาที่ดินสระบุรีได้จัดทำแผนกิจกรรม/โครงการ เพื่อขับเคลื่อนแผนการใช้ที่ดินให้เป็นรูปธรรมเพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีการใช้ที่ดินอย่างถูกต้องเหมาะสม รักษาสภาพแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

สถานีพัฒนาที่ดินสระบุรี

กันยายน 2567

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
สารบัญตาราง	ง
สารบัญรูป	จ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความสำคัญของการวางแผนการใช้ที่ดิน	1-1
1.2 หลักการและเหตุผล	1-1
1.3 วัตถุประสงค์	1-1
1.4 ระยะเวลาและสถานที่ดำเนินงาน	1-2
1.5 ขั้นตอนการดำเนินงาน	1-2
1.6 วิสัยทัศน์ของตำบล	1-3
บทที่ 2 ข้อมูลทั่วไป	
2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต	2-1
2.2 การแบ่งส่วนการปกครอง	2-2
2.3 สภาพภูมิประเทศ	2-2
2.4 สภาพภูมิอากาศ	2-2
2.5 สภาพการใช้ที่ดินในปัจจุบัน	2-4
2.6 สภาพเศรษฐกิจและสังคม	2-9
บทที่ 3 สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติ	
3.1 ทรัพยากรป่าไม้	3-1
3.2 ทรัพยากรน้ำ	3-1
3.3 ทรัพยากรดิน	3-2
บทที่ 4 กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal: PRA)	
4.1 การวิเคราะห์ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA)	4-1
4.2 ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน	4-5
บทที่ 5 การประเมินคุณภาพที่ดิน	
5.1 หลักการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพ	5-1
5.2 พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของตำบล	5-2

สารบัญ (ต่อ)

5.3 ระดับความเหมาะสมของที่ดิน	5-3
บทที่ 6 แผนการใช้ที่ดิน	
6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการจัดทำแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล	6-1
6.2 แผนการใช้ที่ดิน	6-2
บทที่ 7 การขับเคลื่อนแผนการใช้ที่ดิน	
7.1 ขั้นตอนการดำเนินงาน	7-1
7.2 กิจกรรมที่จะดำเนินการของกรมพัฒนาที่ดิน	7-1
7.3 กิจกรรมที่จะดำเนินงานของหน่วยงานอื่น	7-2
7.4 ความต้องการของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	7-3
เอกสารอ้างอิง	8-1

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2-1	สถิติภูมิอากาศ ณ สถานีตรวจอากาศจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	2-3
2-2	สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี	2-5
2-3	จำนวนประชากรและครัวเรือน ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี ปี 2566	2-8
2-4	จำนวนและสัดส่วนครัวเรือน ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี ปี 2566	2-10
2-5	รายได้-รายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือน ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี ปี 2565	2-11
3-1	สมบัติดิน ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี	3-3
5-1	ตัวอย่างการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพของประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน	5-2
5-2	ชั้นความเหมาะสมทางกายภาพของดิน ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี	5-3
6-1	เขตการใช้ที่ดิน ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี	6-5
7-1	กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินในเขตการใช้ที่ดินที่จะดำเนินการในปีงบประมาณ 2568-2572	7-7
7-2	สรุปกิจกรรมที่ขอรับการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่นในเขตการใช้ที่ดิน	7-9
7-3	เป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณ ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี แผน 5 ปี (พ.ศ. 2568-2572)	7-11

สารบัญญรูป

รูปที่		หน้า
1-1	กรอบการวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล	1-4
2-1	ที่ตั้งและอาณาเขตตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี	2-1
2-2	สมดุลของน้ำเพื่อการเกษตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	2-4
2-3	สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี	2-9
3-1	ทรัพยากรดิน ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี	3-4
4-1	การวิเคราะห์สถานการณ์โดยระบบ DPSIR ของตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี	4-4
4-2	ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี	4-5
6-1	เขตการใช้ที่ดิน ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี	6-7
7-1	การชะล้างพังทลายของดินในเขตการใช้ที่ดิน ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี	7-6

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของการวางแผนการใช้ที่ดิน

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 72 รัฐพึงดำเนินการเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงาน ดังต่อไปนี้

(1) วางแผนการใช้ที่ดินของประเทศ ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และศักยภาพของที่ดิน ตามหลักการ พัฒนาอย่างยั่งยืน...

1.2 หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันกรมพัฒนาที่ดินได้ดำเนินการวางแผนการใช้ที่ดินระดับประเทศเรียบร้อยแล้ว ซึ่งเป็นการวางกรอบเชิงนโยบายมุ่งเน้นการพัฒนาด้านการเกษตรให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนและในขณะเดียวกันต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการรักษาคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม แต่ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่ดินในระดับพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพและรักษาฐานการผลิตด้านทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนตลอดห่วงโซ่อุปทาน แผนการใช้ที่ดินระดับตำบลจึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานดังกล่าว

ทั้งนี้กรมพัฒนาที่ดินได้จัดทำแผนปฏิบัติการราชการกรมพัฒนาที่ดินระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) เพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ “เป็นองค์กรอัจฉริยะทางดิน เพื่อขับเคลื่อนการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม 15 ล้านไร่ ภายในปี 2570” ซึ่งในส่วนของประเด็นในการพัฒนาที่ดิน 2 บริหารจัดการทรัพยากรดินและที่ดินด้วยชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง (High Value Dataset) ซึ่งมีเป้าหมาย คือ การนำชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูงไปใช้ในการบริหารจัดการทางการเกษตร ในส่วนของตัวชี้วัด ซึ่งบริหารจัดการทรัพยากรดินและที่ดินบนพื้นฐานของชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง ร้อยละ 100 กลยุทธ์ที่ 2 ยกระดับแผนการใช้ที่ดินไปสู่การปฏิบัติได้กำหนดให้ร้อยละ ของแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลที่จัดทำแล้วเสร็จทั่วประเทศ ภายใน ปี 2570 (ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80) เป็นตัวชี้วัดหนึ่งของกลยุทธ์ดังกล่าว

1.3 วัตถุประสงค์

1.3.1 เพื่อรักษาเสถียรภาพของทรัพยากรให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนภายใต้การพัฒนาด้านต่าง ๆ ของตำบล

1.3.2 เพื่อให้การใช้ที่ดินมีผลตอบแทนสูงสุดต่อหน่วยเนื้อที่อย่างยั่งยืน

1.3.3 เพื่อให้เกิดการกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม ที่สอดคล้องกับแผนการใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้น และอยู่บนหลักการของโมเดลเศรษฐกิจ BCG (Bio-Circular-Green Economy: BCG Model)

1.4 ระยะเวลาและสถานที่ดำเนินงาน

1.4.1 ระยะเวลา 1 ตุลาคม 2566–30 กันยายน 2567

1.4.2 สถานที่ ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี

1.5 ขั้นตอนการดำเนินงาน

1.5.1 รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและทรัพยากร ประกอบด้วย

1) ด้านกายภาพ ได้แก่ ทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรป่าไม้ ภูมิอากาศ สภาพการใช้ที่ดิน เขตป่าไม้ตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี

2) ด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น การถือครองที่ดิน ลักษณะทางเศรษฐกิจของตำบล จำนวนประชากร เป็นต้น

3) ด้านนโยบายและข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ยุทธศาสตร์ภาค แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ แผนพัฒนาท้องถิ่น 4 ปี ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลตำบล หรือองค์การบริหารส่วนตำบล

1.5.2 จัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal: PRA) เพื่อรับฟังความคิดเห็น ประเด็นปัญหา ความต้องการด้านต่าง ๆ ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และเกษตรกรในตำบล

1.5.3 ประเมินคุณภาพของที่ดินของพืชเศรษฐกิจหลักและพืชทางเลือกที่มีมูลค่าของตำบล

1.5.4 สังเคราะห์ข้อมูลจากข้อ 1.5.1 ถึง 1.5.3 เพื่อใช้ประกอบการวางแผนการใช้ที่ดิน

1.5.5 กำหนด (ร่าง) แผนการใช้ที่ดินระดับตำบล

1.5.6 รับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อ (ร่าง) แผนการใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้น

1.5.7 ปรับปรุง (ร่าง) แผนการใช้ที่ดินเพื่อจัดทำแผนการใช้ที่ดินฉบับสมบูรณ์

1.5.8 นำแผนการใช้ที่ดินเข้าสู่คณะทำงานวิชาการของเขตฯ เพื่อตรวจสอบความครบถ้วน/สมบูรณ์ของเนื้อหาและองค์ประกอบ

1.5.9 เผยแพร่แผนการใช้ที่ดินเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนการดำเนินงาน ประกอบด้วย

1) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น นำแผนการใช้ที่ดินที่จัดทำขึ้นไปประกอบการจัดทำแผนการพัฒนาของตำบล เพื่อนำไปสู่การของบประมาณที่มีความสอดคล้องกับศักยภาพด้านการผลิตและสถานภาพของทรัพยากรของตำบล

2) กรมพัฒนาที่ดิน โดยสถานีพัฒนาที่ดิน กำหนดแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมที่สอดคล้องกับแผนการใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้นในแต่ละเขตและสามารถใช้ประกอบการของบประมาณในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับ

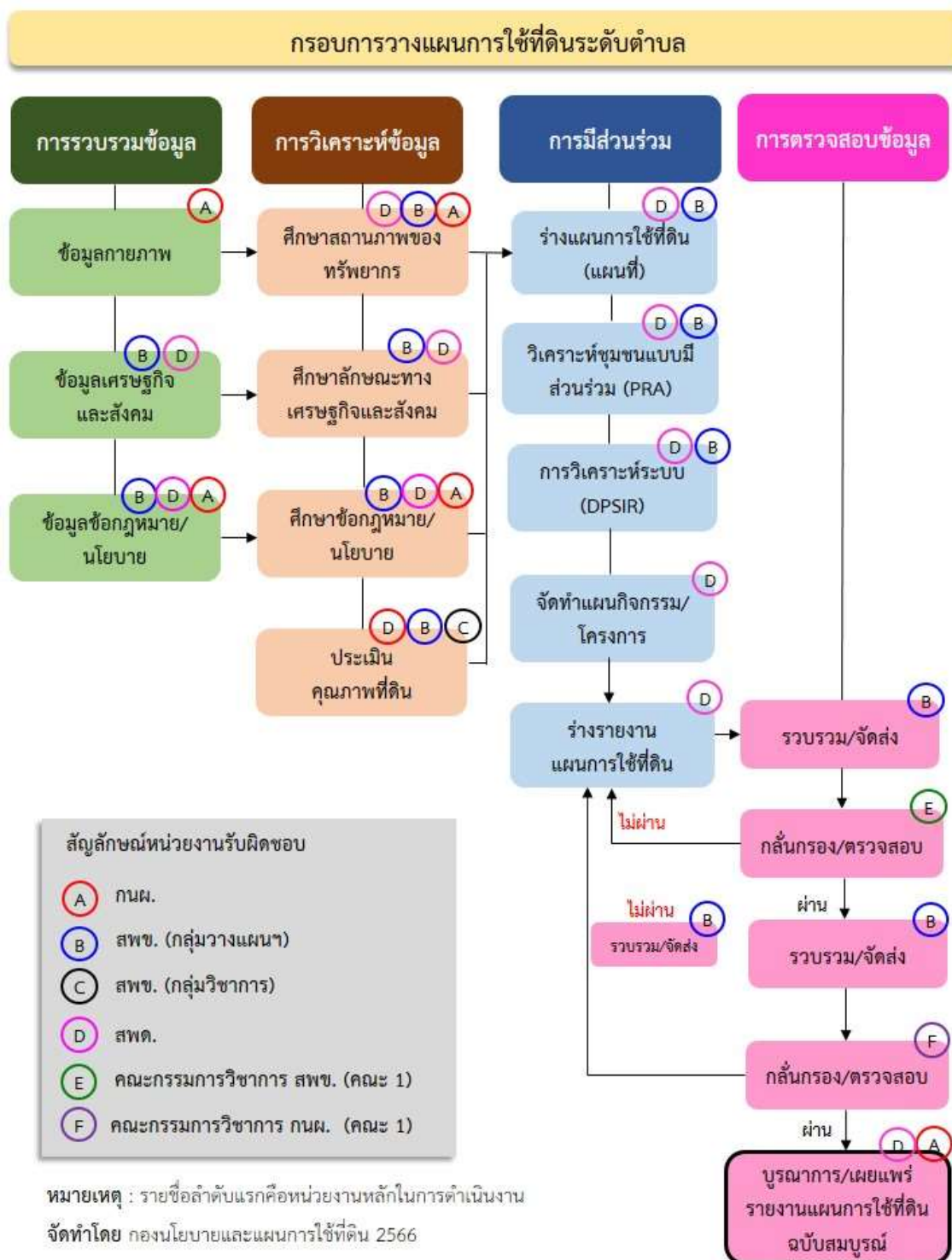

3) หน่วยงานราชการอื่น ๆ สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ที่สอดคล้องกับแผนการใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้นในแต่ละเขต

จากขั้นตอนที่กล่าวข้างต้น สามารถจัดทำกรอบการวางแผนการใช้ที่ดินระดับแสดงดังรูปที่ 1-1

1.6 วิสัยทัศน์ของตำบล

“ตำบลสร้างโคกเป็นชุมชนน่าอยู่ นำสู่การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ด้วยวิถีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เคียงคู่การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ปราศจากความอยากจน ดำรงความโปร่งใสในการบริหารงานด้วยการมีส่วนร่วมในการบริหารงานด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น”
(เทศบาลตำบลสร้างโคก, 2567)

รูปที่ 1-1 กรอบการวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล

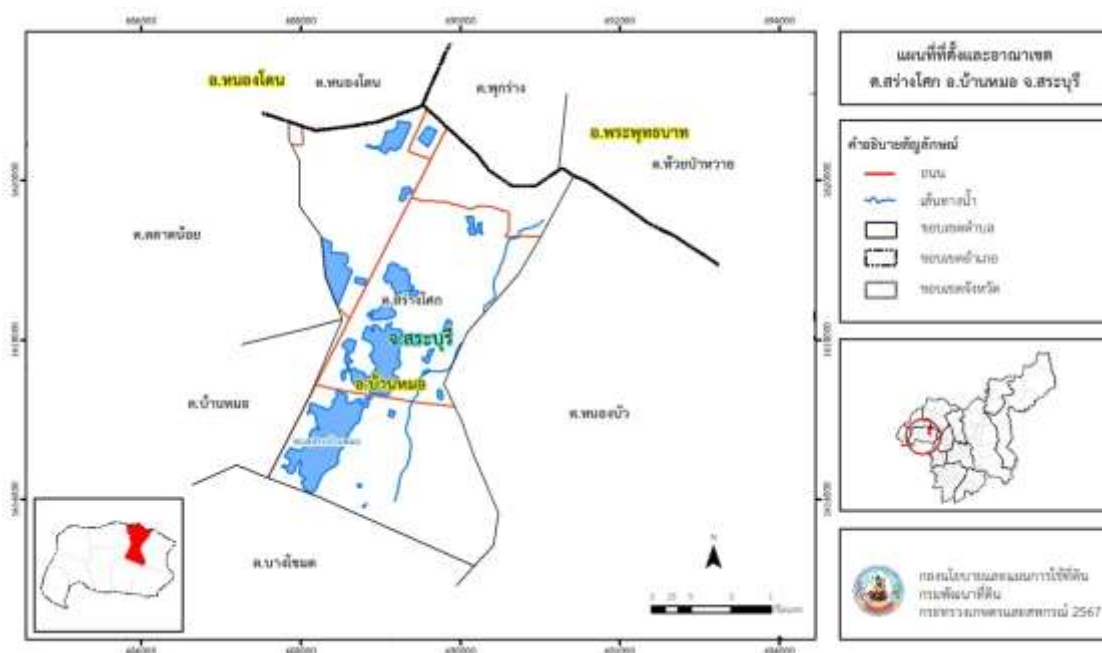
บทที่ 2

ข้อมูลทั่วไป

2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอบ้านหมอ มีพื้นที่ประมาณ 11.76 ตารางกิโลเมตร หรือ 7,352 ไร่ โดยมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้ (รูปที่ 2-1)

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ ตำบลหนองโดน อำเภอนองโดน ตำบลพุกร่าง ตำบลห้วยป่าหวาย อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับ ตำบลบางโขมด ตำบลหนองบัว อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ ตำบลหนองบัว อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ตำบลลาดน้อย ตำบลบ้านหมอ อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี

รูปที่ 2-1 ที่ตั้งและอาณาเขต ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี

2.2 การแบ่งส่วนการปกครอง

ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี แบ่งส่วนการปกครองออกเป็น 9 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านคลองกระโดน	หมู่ที่ 6 บ้านปัญจาภิรมย์
หมู่ที่ 2 บ้านบ่อกวเลน	หมู่ที่ 7 บ้านบ่อพระอินทร์
หมู่ที่ 3 บ้านบ่อดินสอพอง	หมู่ที่ 8 บ้านห้วยนาง
หมู่ที่ 4 บ้านบ่อโคก	หมู่ที่ 9 บ้านปัญจารักษ์
หมู่ที่ 5 บ้านโคกงาม	

2.3 สภาพภูมิประเทศ

ลักษณะพื้นที่ทั่วไปส่วนใหญ่เป็นที่ดอน มีสภาพพื้นที่ราบเรียบถึงค่อนข้างราบเรียบ และลูกคลื่นลอนลาด เล็กน้อย มีบึง หนอง ขนาดเล็กกระจายอยู่ตามหมู่บ้านต่าง ๆ

2.4 สภาพภูมิอากาศ

จากการศึกษาสถิติภูมิอากาศคาบ 30 ปี (พ.ศ. 2537-2566) พบว่า ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี มีรายละเอียดดังนี้

2.4.1 อุณหภูมิ

มีอุณหภูมิโดยเฉลี่ยทั้งปี 28.4 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 36.7 องศาเซลเซียส ในเดือนเมษายน และอุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 20.2 องศาเซลเซียส ในเดือนมกราคม

2.4.2 ปริมาณน้ำฝน

มีปริมาณน้ำฝนรวมทั้งปี 1,083.0 มิลลิเมตร มีฝนตกประมาณ 105 วัน เดือนที่มีฝนตกมากที่สุดในเดือนกันยายน มีปริมาณฝน 233.4 มิลลิเมตร และมีฝนตกประมาณ 17 วัน

2.4.3 สมดุลน้ำเพื่อการเกษตร

จากข้อมูลสถิติภูมิอากาศในคาบ 30 ปี (พ.ศ. 2537-2566) ณ สถานีตรวจอากาศ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้นำมาวิเคราะห์สมดุลของน้ำเพื่อการเกษตร ซึ่งเป็นการวิเคราะห์หาช่วงฤดูกาลเพาะปลูกพืช ตลอดจนช่วงระยะเวลาที่พืชเสี่ยงต่อการขาดน้ำ ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ คือ ปริมาณน้ำฝน และศักยภาพการคายระเหยน้ำอ้างอิง (ETO) ซึ่งคำนวณด้วยโปรแกรม Cropwat for Windows Version 8.0 โดยใช้สมการ Penman-Monteith สามารถสรุปสมดุลของน้ำเพื่อการเกษตรในเขตอาศัยน้ำฝน ได้ดังนี้

ช่วงที่เหมาะสมต่อการปลูกพืช เป็นช่วงที่ค่าปริมาณน้ำฝนมากกว่าค่า 0.5 การระเหยจากผิวดินและการคายน้ำของพืช เป็นช่วงที่ดินมีความชุ่มชื้นพอเหมาะต่อการเพาะปลูกพืช ซึ่งช่วงนี้เริ่มตั้งแต่ปลายเดือนเมษายนถึงต้นเดือนพฤศจิกายน

ช่วงที่มีน้ำมากเกินพอ เป็นช่วงที่ค่าปริมาณน้ำฝนมากกว่าค่าการระเหยจากผิวดิน และการคายน้ำของพืช ซึ่งช่วงนี้เริ่มตั้งแต่กลางเดือนมิถุนายนถึงปลายเดือนตุลาคม

ช่วงขาดน้ำ เป็นช่วงฤดูแล้งที่ค่าปริมาณน้ำฝนน้อยกว่าค่า 0.5 การระเหยจากผิวดิน และการคายน้ำของพืช ซึ่งพืชอาจเสียหายจากการขาดแคลนน้ำได้ ซึ่งช่วงนี้เริ่มตั้งแต่ปลายเดือนพฤศจิกายนถึงปลายเดือนเมษายน (ตารางที่ 2-1 และรูปที่ 2-2)

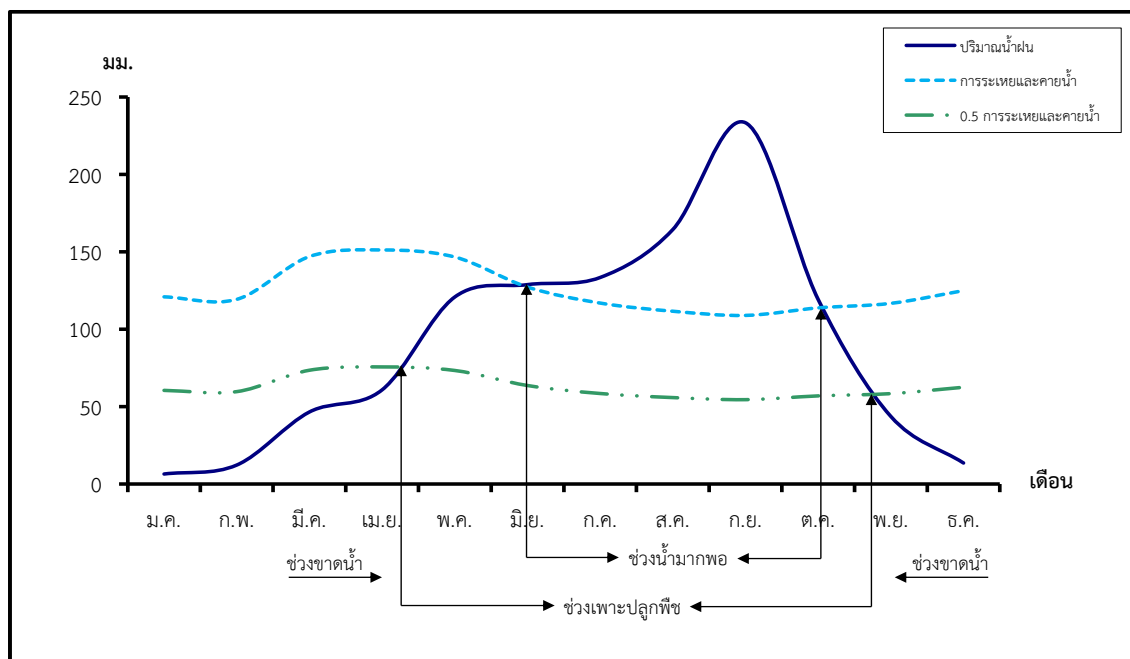
ตารางที่ 2-1 สถิติภูมิอากาศ ณ สถานีตรวจอากาศจังหวัดพระนครศรีอยุธยา¹

เดือน	อุณหภูมิ (°ซ.)			ความชื้นสัมพัทธ์ (%)	ปริมาณน้ำฝน (มม.)	จำนวนวันที่ฝนตก (วัน)	ศักยภาพการคายระเหยน้ำ ² (มม.)	ปริมาณฝนการใช้การ ² (มม.)
	ต่ำสุด	สูงสุด	เฉลี่ย	(%)	(มม.)	(วัน)	(มม.)	(มม.)
ม.ค.	20.2	32.9	26.1	68.0	6.4	1.1	120.9	6.3
ก.พ.	22.3	34.6	27.9	70.0	12.2	1.4	119.3	12.0
มี.ค.	24.3	35.9	29.5	72.0	46.5	4.3	146.9	43.0
เม.ย.	25.0	36.7	30.2	73.0	60.8	6.1	151.2	54.9
พ.ค.	25.1	36.0	30.1	75.0	120.8	12.8	146.6	97.5
มิ.ย.	24.7	35.0	29.5	77.0	128.8	13.4	127.2	102.3
ก.ค.	24.5	34.1	28.9	78.0	133.4	14.8	116.9	104.9
ส.ค.	24.2	33.7	28.7	80.0	164.4	16.0	111.6	121.2
ก.ย.	24.1	33.2	28.3	83.0	233.4	17.8	108.9	146.2
ต.ค.	23.7	33.1	28.1	81.0	119.2	12.2	113.8	96.5
พ.ย.	22.3	33.1	27.4	75.0	43.6	4.4	116.7	40.6
ธ.ค.	20.5	32.4	26.1	68.0	13.5	1.3	124.9	13.2
เฉลี่ย	23.4	34.2	28.4	75.0	-	-	-	-
รวม	-	-	-	-	1,083.0	105.6	1,504.9	838.6

หมายเหตุ: ¹เป็นสถานีตรวจอากาศที่ใกล้พื้นที่ตำบลมากที่สุด

²จากการคำนวณโดยโปรแกรม Cropwat for Windows Version 8.0

ที่มา: กรมอุตุนิยมวิทยา (2567)

รูปที่ 2-2 สมดุลของน้ำเพื่อการเกษตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.5 สภาพการใช้ที่ดินปัจจุบัน

จากฐานข้อมูลของกองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน (2567) พบว่าสภาพการใช้ที่ดินตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี ซึ่งสำรวจโดยกลุ่มวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดิน ประกอบด้วยประเภทการใช้ที่ดินต่าง ๆ ดังนี้

2.5.1 พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่ 1,413 ไร่ หรือร้อยละ 19.22 ของพื้นที่ตำบล ได้แก่ หมู่บ้านบนพื้นราบ โรงงานอุตสาหกรรม และถนน เป็นต้น

2.5.2 พื้นที่เกษตรกรรม มีเนื้อที่ 4,254 ไร่ หรือร้อยละ 57.86 ของพื้นที่ตำบล ประกอบด้วย การใช้ประโยชน์ที่ดินด้านเกษตรกรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) พื้นที่เกษตรผสมผสาน มีเนื้อที่ 7 ไร่ หรือร้อยละ 0.09 ของพื้นที่ตำบล ได้แก่ เกษตรผสมผสาน/ไร่นาสวนผสม

2) พื้นที่นา มีเนื้อที่ 395 ไร่ หรือร้อยละ 5.37 ของพื้นที่ตำบล ได้แก่ นาข้าว และนาร้าง

3) พืชไร่ มีเนื้อที่ 2,534 ไร่ หรือร้อยละ 34.47 ของพื้นที่ตำบล ได้แก่ ข้าวโพด ถั่วลิสง และมันสำปะหลัง เป็นต้น

4) ไม้ยืนต้น มีเนื้อที่ 515 ไร่ หรือร้อยละ 7.00 ของพื้นที่ตำบล ได้แก่ ไม้ยืนต้นผสม ไม้ยืนต้นผสม/พืชผัก และไม้ยืนต้นผสม/มะขามเทศ เป็นต้น

5) ไม้ผล มีเนื้อที่ 731 ไร่ หรือร้อยละ 9.95 ของพื้นที่ตำบล ได้แก่ มะขามเทศ/ พืชผัก ไม้ผลผสม และไม้ผลร้าง/เสื่อมโทรม เป็นต้น

6) พืชสวน มีเนื้อที่ 12 ไร่ หรือร้อยละ 0.16 ของพื้นที่ตำบล ได้แก่ พืชผัก

7) ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์และโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ มีเนื้อที่ 60 ไร่ หรือร้อยละ 0.82 ของพื้นที่ตำบล ได้แก่ โรงเรือนเลี้ยงสัตว์ปีก และโรงเรือนเลี้ยงสุกร

2.5.3 พื้นที่แหล่งน้ำ มีเนื้อที่ 1,173 ไร่ หรือร้อยละ 15.95 ของพื้นที่ตำบล ได้แก่ อ่างเก็บน้ำ บ่อน้ำในไร่นา และหนอง บึง ทะเลสาบ เป็นต้น

2.5.4 พื้นที่เบ็ดเตล็ด มีเนื้อที่ 512 ไร่ หรือร้อยละ 6.97 ของพื้นที่ตำบล ได้แก่ ทุ่งหญ้า สลับไม้พุ่ม/ไม้ละเมาะ ทุ่งหญ้าธรรมชาติ และเหมืองเก่า บ่อขุดเก่า เป็นต้น

ตารางที่ 2-2 สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี

หน่วยแผนที่	สภาพการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
U	พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	1,413	19.22
U201	หมู่บ้านบนพื้นราบ	1,176	16.00
U301	สถานที่ราชการและสถาบันต่าง ๆ	37	0.50
U405	ถนน	86	1.17
U502	โรงงานอุตสาหกรรม	114	1.55
A	พื้นที่เกษตรกรรม	4,254	57.86
A001	เกษตรผสมผสาน/ไร่นาสวนผสม	7	0.09
A100	นาร้าง	37	0.50
A101	นาข้าว	358	4.87
A200	ไร่นาร้าง	27	0.37
A202	ข้าวโพด	1,971	26.81
A203	อ้อย	6	0.08
A204	มันสำปะหลัง	34	0.46
A210	ถั่วลิสง	62	0.84
A228	ทานตะวัน	16	0.22
A301	ไม้ยืนต้นผสม	286	3.89

ตารางที่ 2-2 (ต่อ)

หน่วยแผนที่	สภาพการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
A301/A424	ไม้ยืนต้นผสม/มะขามเทศ	87	1.18
A301/A502	ไม้ยืนต้นผสม/พืชผัก	140	1.90
A305	สั้ก	2	0.03
A400	ไม้ผลร้าง/เลื่อมโทรม	109	1.48
A401	ไม้ผลผสม	341	4.64
A401/A502	ไม้ผลผสม/พืชผัก	74	1.01
A405	มะพร้าว	60	0.82
A405/A424	มะพร้าว/มะขามเทศ	10	0.13
A405/A502	มะพร้าว/พืชผัก	16	0.22
A407	มะม่วง	55	0.75
A407/A502	มะม่วง/พืชผัก	24	0.33
A411	กล้วย	5	0.07
A424	มะขามเทศ	37	0.50
A424/A502	มะขามเทศ/พืชผัก	418	5.69
A502	พืชผัก	12	0.16
A703	โรงเรือนเลี้ยงสัตว์ปีก	39	0.53
A704	โรงเรือนเลี้ยงสุกร	21	0.29
M	พื้นที่เบ็ดเตล็ด	512	6.97
M101	ทุ่งหญ้าธรรมชาติ	27	0.37
M102	ทุ่งหญ้าสลับไม้พุ่ม/ไม้ละเมาะ	449	6.11
M300	เหมืองเก่า บ่อขุดเก่า	22	0.30
M304	บ่อดิน	8	0.11
M405	พื้นที่ถม	6	0.08

ตารางที่ 2-2 (ต่อ)

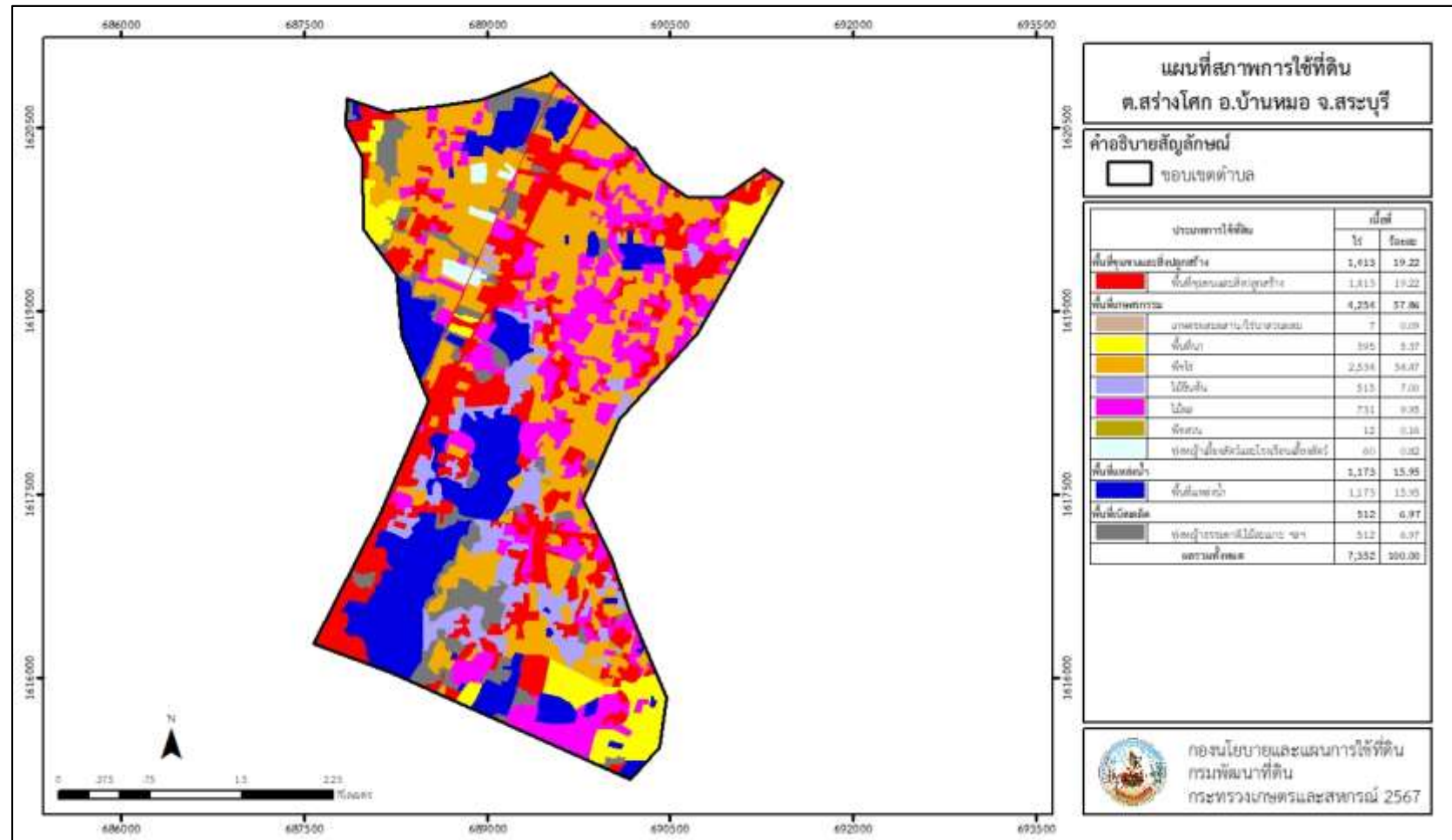
หน่วยแผนที่	สภาพการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
W	พื้นที่แหล่งน้ำ	1,173	15.95
W102	หนอง บึง ทะเลสาบ	77	1.05
W201	อ่างเก็บน้ำ	973	13.23
W202	บ่อน้ำในไร่นา	117	1.59
W203	คลองชลประทาน	6	0.08
ผลรวมทั้งหมด		7,352	100.00

ที่มา: กลุ่มวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดิน (2567)

หมายเหตุ : เนื้อที่คำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

แผนการใช้ที่ดินตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี

รูปที่ 2-3 สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี

2.6 สภาพเศรษฐกิจและสังคม

2.6.1 ประชากร

จากหลักฐานทะเบียนราษฎร์ของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ปี 2566 พบว่า ประชากรที่อาศัยในพื้นที่ตำบลสร้างโคก มีประชากรรวม 6,402 คน แยกเป็นชาย 3,192 คน เป็นหญิง 3,210 คน ความหนาแน่นโดยเฉลี่ย 544.24 คนต่อตารางกิโลเมตร มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 2,370 ครัวเรือน เป็นครัวเรือนเกษตรที่มาขึ้นทะเบียนกรมส่งเสริมการเกษตร 458 ครัวเรือน หรือร้อยละ 19.32 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด และเป็นครัวเรือนที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ ครัวเรือนเกษตรที่ไม่ได้มาขึ้นทะเบียนกรมส่งเสริมการเกษตร 1,912 ครัวเรือน หรือร้อยละ 80.68 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ดังรายละเอียดในตารางที่ 2-3 และตารางที่ 2-4

ตารางที่ 2-3 จำนวนประชากรและครัวเรือน ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี ปี 2566

ตำบล/หมู่บ้าน	จำนวน (ครัวเรือน)	จำนวนประชากร (คน)		
		ชาย	หญิง	รวม
ตำบลสร้างโคก	2,370	3,192	3,210	6,402
หมู่ที่ 1 คลองกระโดน	346	548	540	1,088
หมู่ที่ 2 บ่อกวนเลน	315	437	456	893
หมู่ที่ 3 บ่อดินสอพอง	296	364	313	677
หมู่ที่ 4 บ่อโคก	231	240	265	505
หมู่ที่ 5 โคกงาม	298	373	343	716
หมู่ที่ 6 ปัญจาภิรมย์	239	316	343	659
หมู่ที่ 7 บ่อพระอินทร์	304	442	436	878
หมู่ที่ 8 ห้วยนางดง	196	267	279	546
หมู่ที่ 9 ปัญจารักษ์	145	205	235	440

ที่มา: กรมการปกครอง (2567)

ตารางที่ 2-4 จำนวนและสัดส่วนครัวเรือน ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี ปี 2566

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
จำนวนครัวเรือนทั้งหมด ¹⁾	2,370	100.00
- จำนวนครัวเรือนเกษตรที่มาขึ้นทะเบียนกรมส่งเสริมการเกษตร ²⁾	458	19.32
- จำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ และจำนวนครัวเรือนเกษตรที่ไม่ได้มาขึ้นทะเบียนฯ	1,912	80.68

ที่มา: 1) กรมการปกครอง (2567)

2) กรมส่งเสริมการเกษตร (2567)

2.6.2 การถือครองที่ดิน

ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี มีพื้นที่รวมทั้งหมด 7,352 ไร่ และมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 2,370 ครัวเรือน (ตารางที่ 2-3) จากการวิเคราะห์พบการถือครองที่ดินเฉลี่ยครัวเรือนละ 3.10 ไร่ จากข้อมูลสภาพการใช้ที่ดินปัจจุบันของตำบล มีพื้นที่เกษตรกรรม 4,254 ไร่หรือร้อยละ 57.86 ของเนื้อที่ตำบล (ตารางที่ 2-2) และเมื่อนำมาประเมินพบการถือครองที่ดินทางการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 9.29 ไร่

2.6.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ

การประกอบอาชีพในตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ทำสวน เนื่องจากจำนวนครัวเรือนเกษตรที่ขึ้นทะเบียนกรมส่งเสริมการเกษตร 458 ครัวเรือน (ตารางที่ 2-4) มีการใช้ที่ดินสำหรับปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาได้แก่ ไม้ยืนต้น เกษตรกรยังมีการเลี้ยงสัตว์โดยส่วนใหญ่เลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภคและจำหน่าย นอกจากนี้ยังมีการค้าขาย และรับจ้างทั่วไป

2.6.4 ด้านรายได้-รายจ่าย

จากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ของกรมการพัฒนาชุมชน พบว่า รายได้ครัวเรือนเฉลี่ยปีละ 261,920 บาท รายได้บุคคลเฉลี่ยปีละ 92,010 บาท รายจ่ายครัวเรือนเฉลี่ยปีละ 168,138 บาท รายจ่ายบุคคลเฉลี่ยปีละ 59,066 บาท เมื่อพิจารณาจะเห็นว่ารายได้ครัวเรือนมากกว่ารายจ่ายครัวเรือนปีละ 93,782 บาท และรายได้บุคคลมากกว่ารายจ่ายบุคคลปีละ 32,945 บาท ดังรายละเอียดในตารางที่ 2-5

ตารางที่ 2-5 รายได้-รายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือน ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี ปี 2565

ตำบล/หมู่บ้าน	แหล่งรายได้ของครัวเรือน (บาท/ปี)				รายได้เฉลี่ย (บาท/ปี)		รายจ่ายเฉลี่ย (บาท/ปี)	
	อาชีพหลัก	อาชีพรอง	รายได้อื่น	ทำ-หาเอง	ครัวเรือน	บุคคล	ครัวเรือน	บุคคล
ตำบลสร้างโคก	222,731	18,444	10,861	9,883	261,920	92,010	168,138	59,066
หมู่ที่ 1 คลองกระโดน	184,466	24,505	21,805	25,911	256,687	96,179	173,297	64,933
หมู่ที่ 2 บ่อกวานเลน	280,731	7,674	7,542	1,785	297,733	110,628	180,965	67,241
หมู่ที่ 3 บ่อดินสอพอง	112,163	16,633	3,298	6,163	138,257	57,131	92,335	38,155
หมู่ที่ 4 บ่อโคก	189,748	7,261	13,398	6,037	216,444	78,980	105,111	38,355
หมู่ที่ 5 โคกงาม	323,558	26,230	12,374	2,611	364,774	121,986	240,797	80,526
หมู่ที่ 6 ปัญญาภิรมย์	193,429	13,186	4,473	6,534	217,622	70,704	116,189	37,749
หมู่ที่ 7 บ่อพระอินทร์	235,318	23,679	10,784	9,372	279,154	92,355	163,199	53,993
หมู่ที่ 8 ห้วยนาแดง	247,250	12,768	8,107	11,155	279,280	91,639	207,149	67,971
หมู่ที่ 9 ปัญจรักษ์	245,025	34,161	8,088	12,018	299,291	89,868	241,041	72,377

ที่มา: กรมการพัฒนาชุมชน (2567)

บทที่ 3

สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติ

การศึกษาสถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี ได้แก่ ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรดิน ซึ่งเป็นทรัพยากรกายภาพที่สำคัญต่อการทำการเกษตร ดังนั้นจึงจำเป็นต้องทราบว่าทรัพยากรธรรมชาติแต่ละชนิดปัจจุบันมีสถานะอย่างไร เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนการใช้ที่ดินซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม รวมถึงมาตรการต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ทรัพยากรป่าไม้

3.1.1 ป่าไม้ตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี

1) ป่าอนุรักษ์ ไม่พบพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (เขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตวนอุทยาน เขตห้ามล่าสัตว์ป่า) ในพื้นที่

2) ป่าสงวนแห่งชาติ ได้มีการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 10 มีนาคม 2535 และ 17 มีนาคม 2535 แบ่งออกเป็น 3 เขต ประกอบด้วย เขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ (Zone C) เขตพื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจ (Zone E) และเขตพื้นที่ป่าที่เหมาะสมต่อการเกษตร (Zone A) จากการวิเคราะห์ข้อมูล ไม่พบพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติในพื้นที่

3.1.2 ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ จากการวิเคราะห์ข้อมูล ไม่พบชั้นคุณภาพลุ่มน้ำในพื้นที่

ทั้งนี้เนื้อที่ดังกล่าวข้างต้นคำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เป็นเนื้อที่เบื้องต้นเท่านั้น ไม่สามารถใช้อ้างอิงได้ทางกฎหมาย

3.2 ทรัพยากรน้ำ

3.2.1 ปริมาณน้ำฝน พบว่า ในพื้นที่ตำบลสร้างโคก มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในคาบ 30 ปี (พ.ศ. 2537-2566) มีปริมาณน้ำฝนรวม 1,083.0 มิลลิเมตรต่อปี

3.2.2 น้ำผิวดิน หมายถึง แม่น้ำลำคลอง หนอง บึง ทะเลสาบ อ่างเก็บน้ำ และแหล่งน้ำสาธารณะอื่น ๆ ที่อยู่ภายในผืนแผ่นดิน ในพื้นที่ตำบลสร้างโคก มีแหล่งน้ำผิวดินที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ โครงการพระราชดำริแหล่งเก็บน้ำ (แก้มลิง) มูลนิธิชัยพัฒนา และคลองชลประทานชยันนาท-ป่าสัก

3.2.3 น้ำบาดาล จากฐานข้อมูลของกรมทรัพยากรน้ำบาดาล (2566) พบว่า ตำบลสร้างโคก มีจำนวนบ่อบาดาลเอกชนจำนวน 1 บ่อ

3.3 ทรัพยากรดิน

ทรัพยากรดินในพื้นที่ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี พบหน่วยแผนที่ดินทั้งหมด 2 หน่วยแผนที่ดิน และหน่วยพื้นที่เบ็ดเตล็ด 1 หน่วยแผนที่ ดังนี้

3.3.1 ดินในพื้นที่ดอน มี 2 หน่วยแผนที่ดิน ได้แก่

1) หน่วยแผนที่ดิน Lb-gm-cA/b ดินลพบุรีที่มีจุดประสีเทา มีเนื้อดินบน เป็นดินเหนียว ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ และมีคัณนา มีเนื้อที่ 578 ไร่ หรือร้อยละ 7.86 ของเนื้อที่ตำบล

2) หน่วยแผนที่ดิน Tk-md,br-clB ดินตาคลีที่เป็นดินลิกปานกลางและเป็นดินสีน้ำตาล มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนดินเหนียว ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 5,975 ไร่ หรือร้อยละ 81.27 ของเนื้อที่ตำบล

3.3.2 พื้นที่เบ็ดเตล็ด มี 1 หน่วยแผนที่ คือ หน่วยแผนที่ดิน W พื้นที่น้ำ มีเนื้อที่ 799 ไร่ หรือร้อยละ 10.87 ของเนื้อที่ตำบล

ไม่พบปัญหาทรัพยากรดินทางการเกษตรตามสภาพธรรมชาติในพื้นที่ รายละเอียดของสมบัติดินตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี ดังแสดงในตารางที่ 3-1 และแผนที่แสดงในลักษณะของชุดดิน (รูปที่ 3-1)

ตารางที่ 3-1 สมบัติดิน ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี

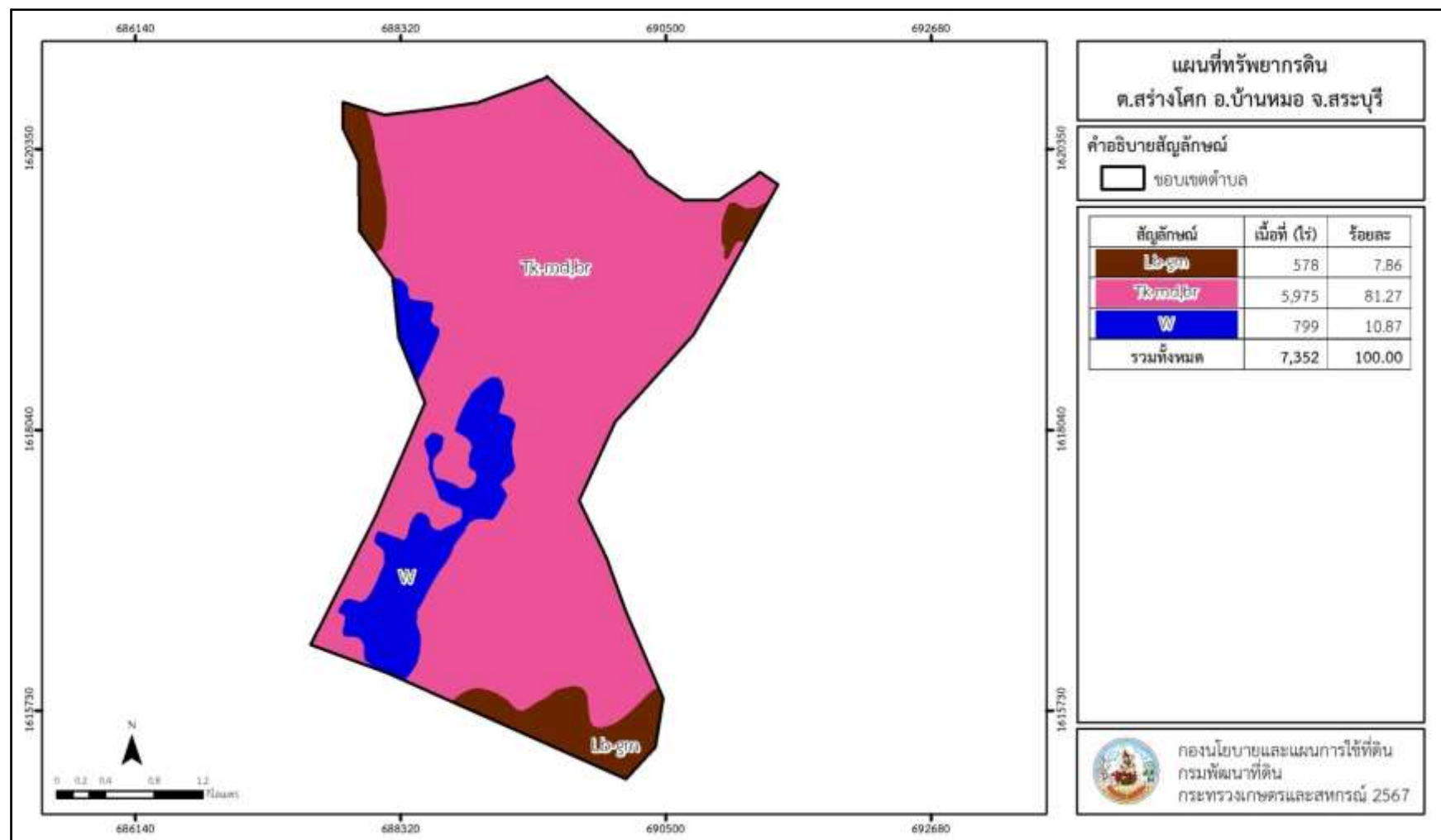
หน่วยแผนที่ดิน	ความลาด ชัน (%)	ความ ลึก (ซม.)	การระบายน้ำ	ความ อุดม สมบูรณ์ ของดิน	ความจุ แลกเปลี่ยน แคตไอออน (cmol/kg)	ความอึดตัว เบส (%)	ปฏิกิริยาดิน		ค่าการ นำ ไฟฟ้า (dS/m)	ความลึก ของ ชั้นจาโร ไซด์ (ซม.)	เนื้อที่	
							ดินบน	ดินล่าง			ไร่	ร้อยละ
Lb-gm-cA/b	0-2	>150	ดีปานกลางถึง ค่อนข้างเลว	ปานกลาง	>20	>75	6.5-8.0	6.5-8.5	<2	-	578	7.86
Tk-md,br-clB	2-5	50-100	ดี	สูง	>20	>75	7.0-8.0	7.0-8.5	<2	-	5,975	81.27
W	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	799	10.87
รวมทั้งหมด											7,352	100.00

หมายเหตุ: เนื้อที่คำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

ที่มา: กองสำรวจและวิจัยทรัพยากรดิน กรมพัฒนาที่ดิน (2567)

แผนการใช้ที่ดินตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี

รูปที่ 3-1 ทรัพยากรดิน ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี

บทที่ 4

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal: PRA)

4.1 การวิเคราะห์ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA)

การวิเคราะห์ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA) เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2567 มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

4.1.1 ปัญหาหลักของตำบลสร้างโคก คือ

- 1) ระบบน้ำชลประทานไม่เพียงพอ
- 2) ดินขาดความอุดมสมบูรณ์
- 3) ต้นทุนการผลิตสูง
- 4) มีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชกันมากขึ้น
- 5) พื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เช่า
- 6) ขาดแรงงานภาคการเกษตร

4.1.2 ความต้องการของชุมชน เกษตรกร และตำบลสร้างโคก มีความต้องการ 5 ประการ คือ

- 1) แก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ
- 2) แก้ปัญหาดินเสื่อมโทรมและฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน
- 3) ลดต้นทุนการผลิต
- 4) ลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช
- 5) หาเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาทดแทนการใช้แรงงานภาคการเกษตร

ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA) ได้นำมาวิเคราะห์ร่วมกับปัญหาด้านกายภาพ โดยระบบ DPSIR มีรายละเอียดดังนี้

1) แรงขับเคลื่อน (Driver) มี 6 ประการ คือ

- 1.1) ระบบน้ำชลประทานไม่เพียงพอ
- 1.2) ดินเสื่อมโทรม
- 1.3) ต้นทุนการผลิตสูง
- 1.4) มีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชกันมากขึ้น
- 1.5) พื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เช่า
- 1.6) ขาดแรงงานภาคการเกษตร

2) แรงกดดัน (Pressure) ที่เกิดจากปัจจัยขับเคลื่อน มี 6 ประการ คือ

- 2.1) เกษตรกรบางรายขาดจิตสำนึกในการแบ่งปันน้ำ
- 2.2) เกษตรกรขาดการปรับปรุงบำรุงดิน
- 2.3) ราคาต้นทุนการผลิตเพิ่มมากขึ้น
- 2.4) เกษตรกรใช้ความสะดวกในการผลิตพืช
- 2.5) เกษตรกรเปลี่ยนจากเจ้าของเป็นผู้เช่า
- 2.6) เกษตรกรในพื้นที่เป็นผู้สูงอายุ และขาดแรงงานในการจ้างภาคการเกษตร

3) สถานะ (State) ที่เกิดแรงกดดัน มี 6 ประการ คือ

- 3.1) ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร/อุปโภค/บริโภค
- 3.2) ความเสื่อมโทรมของดินทางกายภาพ/เคมี/ชีวภาพ
- 3.3) ต้นทุนการผลิต
- 3.4) มลพิษ และสิ่งแวดล้อม
- 3.5) การพัฒนาและเพิ่มศักยภาพพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ
- 3.6) การใช้เทคโนโลยีทางการเกษตร

4) ผลกระทบ (Impact) ที่ปรากฏในพื้นที่ มี 6 ประการ คือ

- 4.1) ผลผลิตพืชต่ำลงทุนสูง
- 4.2) รายได้ของเกษตรกรลดลง
- 4.3) มีปัญหาต่อคุณภาพชีวิต
- 4.4) สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ
- 4.5) การใช้โครงการจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำเข้าไปช่วยแก้ปัญหา
- 4.6) ขาดแคลนน้ำในการทำการเกษตรในช่วงฤดูแล้ง และช่วงฝนทิ้งช่วง

5) การตอบสนอง (Response) ของรัฐในอดีต ปัจจุบัน และในอนาคต มีดังนี้

อดีต-ปัจจุบัน

พื้นที่ราบ

- 5.1) จัดรูปแบบนาลักษณะที่ 1,2,3
- 5.2) ปรับปรุงบำรุงดินด้วยปุ๋ยพืชสด
- 5.3) ปรับปรุงดินกรดด้วยวัสดุปรับปรุงดิน
- 5.4) การพัฒนาแหล่งน้ำ
- 5.5) การไถกลบตอซัง
- 5.6) การใช้สารอินทรีย์เพื่อลดการใช้สารเคมี

5.7) การใช้ประโยชน์ตามคำวิเคราะห์ดิน

อนาคต

- (1) พัฒนาที่ดินและน้ำที่เป็นระบบทั้งตำบล
 - (2) ส่งเสริมให้ทำการเกษตรแบบผสมผสาน
 - (3) ส่งเสริมทำการเกษตรแบบ 4.0
 - (4) จัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตสินค้าเกษตร
- ดังมีรายละเอียดในรูปที่ 4-1

รูปที่ 4-1 การวิเคราะห์สถานการณ์โดยระบบ DPSIR ของตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี

4.2 ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน

ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรีมีการเพาะปลูกพืชดังนี้

- 1) ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์-พืชตระกูลถั่วเกษตรกรจะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงเดือนธันวาคมและจะปลูกพืชตระกูลถั่ว (ปอเทือง, ถั่วเขียว) ระหว่างเดือนธันวาคมถึงเดือนกรกฎาคม
- 2) ผักหวานป่า เกษตรกรจะปลูกตลอดทั้งปี เพื่อเก็บเกี่ยวผลผลิต
- 3) เกษตรผสมผสานหรือไร่นาสวนผสม ดูแลและเก็บเกี่ยวได้ตลอดปี ขึ้นอยู่กับพืชที่ปลูก หรือ ประมง และปศุสัตว์

เดือน ระบบเกษตร	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
พื้นที่ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ และระบบน้ำชลประทานไม่เพียงพอ												
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พืชตระกูลถั่ว	พืชตระกูลถั่ว					ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์						
ผักหวานป่า	ผักหวานป่า											
เกษตรผสมผสาน	ไม้ผล, นาข้าว, ไม้ยืนต้น, ไม้ดอกไม้ประดับ, พืชผัก, พืชสมุนไพร, ประมง และปศุสัตว์											

รูปที่ 4-2 ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี

บทที่ 5

การประเมินคุณภาพที่ดิน

5.1 หลักการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพ

การประเมินคุณภาพที่ดินหรือการประเมินความเหมาะสมของที่ดิน สอดคล้องตามหลักการของ Food and Agriculture Organization of the United Nations หรือ FAO ค.ศ. 1983 ซึ่งการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพ เป็นการประเมินศักยภาพของที่ดินว่าที่ดินนั้น ๆ เหมาะสมมากหรือน้อยเพียงใดสำหรับการใช้ที่ดินประเภทต่าง ๆ หรือการปลูกพืชต่าง ๆ โดยพิจารณาจาก สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของพืช สมบัติดินที่ได้จำแนกไว้ในแต่ละตำบล ร่วมกับการจัดการพื้นที่ เช่น ระบบชลประทาน พื้นที่ยกทรง การจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ เป็นต้น และนอกจากนี้พิจารณาความต้องการปัจจัยต่อการปลูกพืชแต่ละชนิด สอดคล้องตามหลักการของ FAO ได้แก่ ความต้องการด้านพืช ความต้องการด้านการจัดการ ความต้องการด้านการอนุรักษ์ (บัณฑิตและคำรณ, 2542) รายละเอียดดังตารางที่ 5-1

ระดับความเหมาะสมของที่ดินได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลดิน การจัดการที่ดิน หรือดินที่มีลักษณะเฉพาะที่เกิดขึ้นตามสภาพภูมิประเทศ (ซึ่งจะเรียกรวมว่าหน่วยที่ดิน) ลักษณะภูมิอากาศ พิจารณาร่วมกับระดับความต้องการปัจจัยต่อการเจริญเติบโตของพืชแต่ละชนิด หลังจากนั้นดำเนินการประเมินคุณภาพที่ดิน ซึ่งสามารถจำแนกระดับความเหมาะสมของที่ดินได้เป็น 4 ชั้น ได้แก่ เหมาะสมสูง (S1) เหมาะสมปานกลาง (S2) เหมาะสมเล็กน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) โดยที่

S1: ไม่มีข้อจำกัดด้านที่ดินตามปัจจัยที่ใช้พิจารณา

S2: มีข้อจำกัดด้านที่ดินที่แก้ไขได้ง่ายหรือข้อจำกัดอาจไม่ส่งผลกระทบต่อเจริญเติบโตของพืชอย่างชัดเจน

S3: มีข้อจำกัดด้านที่ดินที่แก้ไขได้ยาก ควรปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นพืชชนิดอื่นหรือกิจกรรมอื่น (ส่วนใหญ่เป็นลักษณะทางกายภาพ)

N: มีข้อจำกัดที่พัฒนาหรือปรับปรุงที่ดินได้ยากมาก หากจะดำเนินการพัฒนาหรือปรับปรุงต้องใช้ต้นทุนสูงหรือเครื่องจักรขนาดใหญ่ แนะนำให้ปรับเปลี่ยนการผลิต

ตารางที่ 5-1 ตัวอย่างการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพของประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน

คุณภาพที่ดิน (Land Quality)	คุณลักษณะที่ดินตัวแทน (Land Characteristics)	ระดับความ เหมาะสม (Land Suitability Rating)
1. ความเหมาะสมด้านความต้องการด้านพืช (Crop Requirements)		
1.1. การหยั่งลึกของรากพืช (r)	ความลึกของดิน	S1
1.2. ความชุ่มชื้นที่เป็นประโยชน์ต่อพืช (m)	ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในรอบปี	S2m
1.3. ความเป็นประโยชน์ของออกซิเจน ต่อรากพืช (o)	สภาพการระบายน้ำของดิน	S2o
ความเหมาะสมรวมด้านความต้องการด้านพืช (Crop Requirements)		S2om
2. ความเหมาะสมด้านความต้องการด้านการจัดการ (Management Requirements)		
2.1. สภาพการเขตกรรม (k)	ชั้นความยากง่ายในการ เขตกรรม (ดินบน)	S1
2.2. ศักยภาพการใช้เครื่องจักรกล (w)	ความลาดชันของพื้นที่	S3w
ความเหมาะสมรวมด้านความต้องการด้านการจัดการ (Management Requirements)		S3w
3. ความเหมาะสมด้านความต้องการด้านการอนุรักษ์ (Conservation Requirements)		
3.1 ความเสียหายจากการกัดกร่อน (e)	ความลาดชันของพื้นที่	S3e
ความเหมาะสมรวมด้านความต้องการด้านการอนุรักษ์ (Conservation Requirements)		S3e
ความเหมาะสมด้านกายภาพของประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินใน แต่ละหน่วยที่ดินโดยรวม		S3ew

5.2 พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของตำบล

พืชเศรษฐกิจหลักและพืชทางเลือกของตำบล ได้แก่ ข้าว พืชผัก

5.3 ระดับความเหมาะสมของที่ดิน

การประเมินคุณภาพที่ดินของพืชเศรษฐกิจหลักและพืชทางเลือก ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี ได้ผลการประเมินคุณภาพที่ดิน ดังตารางที่ 5-2

ตารางที่ 5-2 ชั้นความเหมาะสมทางกายภาพของดิน ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี

หน่วยที่ดิน	ข้าวโพด	พืชผัก
Lb-gm-cA/b	S2o	S1
Tk-md,br-clB	S2r	S2r

หมายเหตุ: * หมายถึง หน่วยแผนที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินต่างจากหน่วยแผนที่ดินเดียวกัน

ความหมายของสัญลักษณ์แสดงข้อจำกัดชั้นความเหมาะสม

- e = ความเสียหายจากการกัดกร่อน
- w = ศักยภาพการใช้เครื่องจักร
- r = สภาวะการหยั่งลึกของราก
- z = สารพิษ
- x = การมีเกลือมากเกินไป
- m = ความชุ่มชื้นที่เป็นประโยชน์ต่อพืช
- o = ความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช
- n = ความจุในการดูดซับธาตุอาหาร
- s = ความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร

บทที่ 6

แผนการใช้ที่ดิน

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล

ตามที่กรมพัฒนาที่ดินได้จัดทำแผนปฏิบัติการราชการกรมพัฒนาที่ดินระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) เพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ คือ “เป็นองค์กรอัจฉริยะทางดิน เพื่อขับเคลื่อนการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม 15 ล้านไร่ ภายในปี 2570” ซึ่งในส่วนของการประเมินการพัฒนาที่ 2 บริหารจัดการทรัพยากรดินและที่ดินด้วยชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง (High Value Dataset) ซึ่งมีเป้าหมาย คือ การนำชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง ไปใช้ในการบริหารจัดการทางการเกษตร ในส่วนของตัวชี้วัด บริหารจัดการทรัพยากรดินและที่ดินบนพื้นฐานของชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง ร้อยละ 100 กลยุทธ์ที่ 2 ยุกระดับแผนการใช้ที่ดินไปสู่การปฏิบัติ ได้กำหนดให้ ร้อยละของแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลที่จัดทำแล้วเสร็จทั่วประเทศ ภายในปี 2570 (ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 80) เป็นตัวชี้วัดหนึ่งของกลยุทธ์ดังกล่าว

การวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลเป็นการวางกรอบและนโยบายการการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดการใช้ที่ดินอย่างสมดุลและยั่งยืน ซึ่งจะมีความละเอียดและเฉพาะเจาะจงมากกว่าแผนการใช้ที่ดินระดับประเทศที่ใช้เป็นกรอบนโยบายการพัฒนาพื้นที่ระดับประเทศ เป็นการกำหนดแนวทางใช้ที่ดินให้ตรงกับศักยภาพโดยเฉพาะทางด้านเกษตรกรรม และนำไปสู่การกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม ที่มีความสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ทั้งนี้การใช้ขอบเขตการปกครองในระดับตำบลจะนำไปสู่การพัฒนาเชิงพื้นที่ ที่มีเป้าหมายและทิศทางสอดคล้องตามบริบทของแต่ละตำบล และมีผู้รับผิดชอบโดยตรง คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแผนการใช้ที่ดินในระดับที่ใหญ่กว่านี้อาจไม่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรมเนื่องจากเป็นแผนงานสำหรับนำไปใช้ปฏิบัติงานเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ในภาพรวม

ทั้งนี้แผนการใช้ที่ดินเป็นผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม โดยได้นำฐานข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ และข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจภาคสนาม การศึกษาด้านกายภาพ ได้จาก การวิเคราะห์สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ ทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรป่าไม้ร่วมกับการพิจารณาลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ในเขตป่าไม้ตามกฎหมาย เช่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตอุทยานแห่งชาติ เขตป่าสงวนแห่งชาติ และนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่มีมติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการใช้ที่ดิน มติคณะรัฐมนตรีเรื่องการจำแนกการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เป็นต้น ประกอบกับการพิจารณาจากทิศทางตามกรอบนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดเขตการใช้ที่ดินภายในพื้นที่ตำบล เช่น ยุทธศาสตร์ของจังหวัด ร่วมกับความต้องการของท้องถิ่น สามารถกำหนดแนวทางการใช้ที่ดินตามศักยภาพของทรัพยากร เพื่อการรักษาคุณภาพของลักษณะทางนิเวศวิทยาและการอนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติ โดยคำนึงถึงสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในพื้นที่ ซึ่งข้อมูลนี้ส่วนหนึ่งได้มาจากการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (PRA) ทำการสังเคราะห์ข้อมูลทุกด้านเพื่อให้ได้เขตการใช้ที่ดินที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ต่อไป

6.2 แผนการใช้ที่ดิน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม พบว่าแผนการใช้ที่ดินตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี สามารถกำหนดออกเป็น 5 เขตหลัก ได้แก่ เขตเกษตรกรรม เขตปศุสัตว์ เขตชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง เขตแหล่งน้ำ และเขตพื้นที่อื่น ๆ มีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 6-1 และรูปที่ 6-1)

6.2.1 เขตเกษตรกรรม เป็นพื้นที่เกษตรกรรมซึ่งในที่นี้ คือ พื้นที่ที่อยู่นอกเขตที่มีการประกาศเป็นเขตป่าไม้ตามกฎหมาย ซึ่งรัฐได้กำหนดเป็นพื้นที่ทำกิน มีการออกเอกสารสิทธิ์ซึ่งรวมถึงพื้นที่ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมด้วย เขตนี้รวมถึงการทำกิจกรรมภาคการเกษตรอื่นที่นอกเหนือจากการปลูกพืชด้วย ประกอบด้วย 4 เขตรอง ได้แก่ เขตเกษตรกรรมขั้นดี เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง ประเภทที่ 1 และ 2 และเขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตต่ำ มีเนื้อที่ 4,177 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 58.81 ของเนื้อที่ตำบล มีรายละเอียดดังนี้

1) เขตเกษตรกรรมขั้นดี พื้นที่เขตนี้มีศักยภาพในการผลิตมากที่สุดในตำบล เนื่องจากมีระบบชลประทานและดินดี สามารถส่งน้ำช่วยในการปลูกพืชเพื่อทำการเกษตรนอกฤดูฝน ส่งผลให้มีศักยภาพของที่ดินที่เหมาะสมต่อการเพาะปลูกในระดับสูงถึงปานกลาง มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตปลูกไม้ผล มีเนื้อที่ 36 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 0.50 ของเนื้อที่ปัจจุบันเกษตรกรปลูกไม้ผล โดยไม้ผลที่ปลูกได้แก่ มะขามเทศ มะม่วง มะพร้าว กล้วย ไม้ผลผสม และเป็นพื้นที่ปลูกไม้ผลร้าง/เสื่อมโทรม เป็นต้น

(2) เขตปลูกพืชไร่ มีเนื้อที่ 5 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 0.06 ของเนื้อที่ปัจจุบันเกษตรกรปลูกพืชไร่ โดยพืชไร่ที่ปลูกได้แก่ ข้าวโพด อ้อย มันสำปะหลัง ถั่วลิสง ทานตะวัน และเป็นพื้นที่ไร่ร้าง เป็นต้น

2) เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง พื้นที่เขตนี้มีศักยภาพในการผลิตรองจากเขตเกษตรกรรมขั้นดี ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่ 1) มีชลประทานดีแต่ดินไม่ดี และเขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่ 2) ไม่มีชลประทานแต่ดินดีมีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่ 1) เป็นเขตที่มีการบริหารจัดการด้านทรัพยากรน้ำโดยเฉพาะระบบชลประทาน มีศักยภาพในการผลิตอยู่ในระดับเหมาะสมเล็กน้อย ถึงไม่เหมาะสม ดินข้อจำกัดจากลักษณะดิน ซึ่งมีสมบัติดินที่ไม่เหมาะสมบางประการ มีรายละเอียดดังนี้

- เขตทำนา มีเนื้อที่ 212 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 2.88 ของเนื้อที่ตำบล เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพต่อการทำนาในระดับเหมาะสมเล็กน้อยถึงไม่เหมาะสม และปัจจุบันเกษตรกรมีการปลูกข้าวโดยส่วนใหญ่เป็นลักษณะนาปีตามด้วยนาปรัง และบางพื้นที่ทำนาปีตามด้วยพืชฤดูแล้งชนิดต่างๆ เช่น ข้าวโพด และพืชตระกูลถั่ว

- เขตปลูกไม้ผล มีเนื้อที่ 109 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 1.48 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกไม้ผล โดยไม้ผลที่ปลูกได้แก่ มะขามเทศ มะม่วง มะพร้าว กล้วย ไม้ผลผสม และเป็นพื้นที่ปลูกไม้ผลร้าง/เสื่อมโทรม เป็นต้น

(2) เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่ 2) เป็นเขตที่ทำการเกษตรโดยอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก ซึ่งส่งผลให้มีข้อจำกัดต่อการเพาะปลูกพืชด้านความชื้นที่พืชนำไปใช้ประโยชน์ในส่วนของการที่ดินมีศักยภาพในการผลิตอยู่ในระดับสูงถึงปานกลาง และนอกจากนี้พบว่าดินในพื้นที่เขตนี้มีสมบัติที่เหมาะสมต่อการเพาะปลูกพืชแยกตามชนิดพืช มีรายละเอียดดังนี้

- เขตทำนา มีเนื้อที่ 57 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 0.77 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ นาข้าว และนาร้าง ปัจจุบันเกษตรกรมีการปลูกข้าวได้ปีละ 1 ครั้ง

- เขตปลูกไม้ผล มีเนื้อที่ 672 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 9.14 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกไม้ผล โดยไม้ผลที่ปลูกได้แก่ มะขามเทศ มะม่วง มะพร้าว กล้วย ไม้ผลผสม และเป็นพื้นที่ปลูกไม้ผลร้าง/เสื่อมโทรม เป็นต้น

- เขตปลูกไม้ยืนต้น มีเนื้อที่ 409 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 5.56 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกไม้ยืนต้น โดยไม้ยืนต้นที่ปลูกได้แก่ สัก และไม้ยืนต้นผสม เป็นต้น

- เขตปลูกพืชไร่ มีเนื้อที่ 2,500 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 34.00 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกพืชไร่ โดยพืชไร่ปลูกได้แก่ ข้าวโพด อ้อย มันสำปะหลัง ถั่วลิสง ทานตะวัน และเป็นพื้นที่ไร่ร้าง เป็นต้น

- เขตปลูกพืชทางเลือก มีเนื้อที่ 20 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 0.27 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกพืชทางเลือก โดยพืชทางเลือกที่ปลูกได้แก่ ข้าวโพด พืชผัก เป็นต้น

3) เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตต่ำ พื้นที่เขตนี้ถูกกำหนดให้เป็นเขตเกษตรกรรมที่ต้องมีการดำเนินการแก้ไขปัญหาคือเป็นข้อจำกัดของการใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมต่าง ๆ การทำการเกษตรในเขตนี้ อาศัยน้ำฝนเป็นหลัก มีศักยภาพในการผลิตอยู่ในระดับเหมาะสมเล็กน้อยถึงไม่เหมาะสม พบปัญหาทางกายภาพของดินที่สำคัญหลาย เช่น เป็นดินตื้นซึ่งเป็นข้อจำกัดของการหยั่งรากพืชในการยึดลำต้นและการดูดซับธาตุอาหารพืชในดิน เนื้อดินเป็นทรายจัด ซึ่งมีผลต่อความสามารถในการอุ้มน้ำ เป็นพื้นที่ที่มีความลาดชัน เป็นต้น จากข้อจำกัดการใช้ที่ดินดังกล่าวข้างต้นจึงจำเป็นต้องพัฒนาปรับปรุงและมีมาตรการเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่ให้สูงขึ้น รวมถึงการป้องกันไม่ให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมจากการใช้พื้นที่ มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตทำนา มีเนื้อที่ 128 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 1.73 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ นาข้าว และนาร้าง ปัจจุบันเกษตรกรมีการปลูกข้าวได้ปีละ 1 ครั้ง

(2) เขตปลูกพืชไร่ มีเนื้อที่ 30 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.41 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกพืชไร่ โดยพืชไร่ที่ปลูกได้แก่ ข้าวโพด อ้อย มันสำปะหลัง ถั่วลิสง ทานตะวัน และเป็นพื้นที่ไร่ร้าง เป็นต้น

6.2.2 เขตปศุสัตว์ มีเนื้อที่ 60 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 0.82 ของเนื้อที่ตำบล เป็นเขตที่ทำกิจกรรมด้านปศุสัตว์ได้แก่ โรงเรือนเลี้ยงสัตว์ปีก และโรงเรือนเลี้ยงสุกร

6.2.3 เขตชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่ 1,412 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 19.21 ของเนื้อที่ตำบล ประกอบด้วย 2 เขตรอง ได้แก่ เขตชุมชน/สถานที่ราชการ และอุตสาหกรรม/แหล่งรับซื้อผลผลิต มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตชุมชน/สถานที่ราชการ มีเนื้อที่ 2,206 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 23.08 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีการใช้ที่ดินชุมชนและที่อยู่อาศัย หมู่บ้านบนพื้นราบ มีทั้งประเภทชุมชนเมือง ชุมชนชนบท ถนน และที่ตั้งของสถาบันและสถานที่ราชการต่าง ๆ

(2) เขตอุตสาหกรรม/แหล่งรับซื้อผลผลิต มีเนื้อที่ 114 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 1.55 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีการใช้ที่ดินประเภทโรงงานอุตสาหกรรม

6.2.4 เขตแหล่งน้ำ มีเนื้อที่ 1,171 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 15.93 ของเนื้อที่ตำบล ประกอบด้วย 2 เขตรอง ได้แก่ เขตแหล่งน้ำตามธรรมชาติ และเขตแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตแหล่งน้ำตามธรรมชาติ มีเนื้อที่ 77 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 1.04 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีสภาพการใช้ที่ดินเป็นลักษณะของแหล่งน้ำตามธรรมชาติ เช่น ห้วย หนอง คลอง แม่น้ำ บึง และบ่อน้ำในไร่นา เป็นต้น

(2) เขตแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น มีเนื้อที่ 1,095 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 14.89 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีสภาพการใช้ที่ดินเป็นแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น เช่น คลองชลประทาน อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น

6.2.5 เขตพื้นที่อื่น ๆ มีเนื้อที่ 532 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 7.24 ของเนื้อที่ตำบล เป็นเขตที่มีลักษณะการใช้ที่ดินที่มีความเฉพาะ เช่น ท่งหญ้าธรรมชาติ ท่งหญ้าสลับไม้พุ่ม/ไม้ละเมาะ พื้นที่ลุ่ม เหมือนเก่า บ่อขุดเก่า เหมือนแร่ และบ่อดิน เป็นต้น

ทั้งนี้ในเขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่ 1) หากมีการปรับปรุงบำรุงดิน หรือปรับโครงสร้างของพื้นที่ให้เหมาะสม เช่น ยกร่อง จัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำประเภทต่าง ๆ สามารถยกระดับเป็นเกษตรกรรมขั้นดีได้ เนื่องจากมีการบริหารจัดการด้านทรัพยากรน้ำไว้แล้ว โดยเฉพาะระบบชลประทาน

ตารางที่ 6-1 เขตการใช้ที่ดิน ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี

สัญลักษณ์	เขตการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
	1. เขตเกษตรกรรม	4,177	56.81
	1.1 เขตเกษตรกรรมขั้นดี*มีชลประทานและดินดี*	41	0.56
2120	1.1.1เขตปลูกไม้ผล	36	0.56
2140	1.1.2เขตปลูกพืชไร่	5	0.06
	1.2 เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่1) *มีชลประทานแต่ดินไม่ดี*	321	4.36
2211	1.2.1 เขตทำนา	212	2.88
2212	1.2.2 เขตปลูกไม้ผล	109	1.48
	1.3 เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่2) *ไม่มีชลประทานแต่ดินดี*	3,657	49.74
2221	1.3.1 เขตทำนา	57	0.77
2222	1.3.2 เขตปลูกไม้ผล	672	9.14
2223	1.3.3 เขตปลูกไม้ยืนต้น	409	5.56
2224	1.3.4 เขตปลูกพืชไร่	2,500	34.00
2225	1.3.5 เขตปลูกพืชทางเลือก	20	0.27
	1.4 เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตต่ำ	158	2.15
2310	1.4.1 เขตทำนา	128	1.73
2340	1.4.2 เขตปลูกพืชไร่	30	0.41
	2. เขตปศุสัตว์	60	0.82
2520	2.1 เขตโรงเรือนเลี้ยงสัตว์	60	0.82
	3. เขตชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	1,412	19.21
3100	3.1 เขตชุมชน/สถานที่ราชการ	1,298	17.66
3200	3.2 เขตอุตสาหกรรม/แหล่งรับซื้อผลผลิต	114	1.55

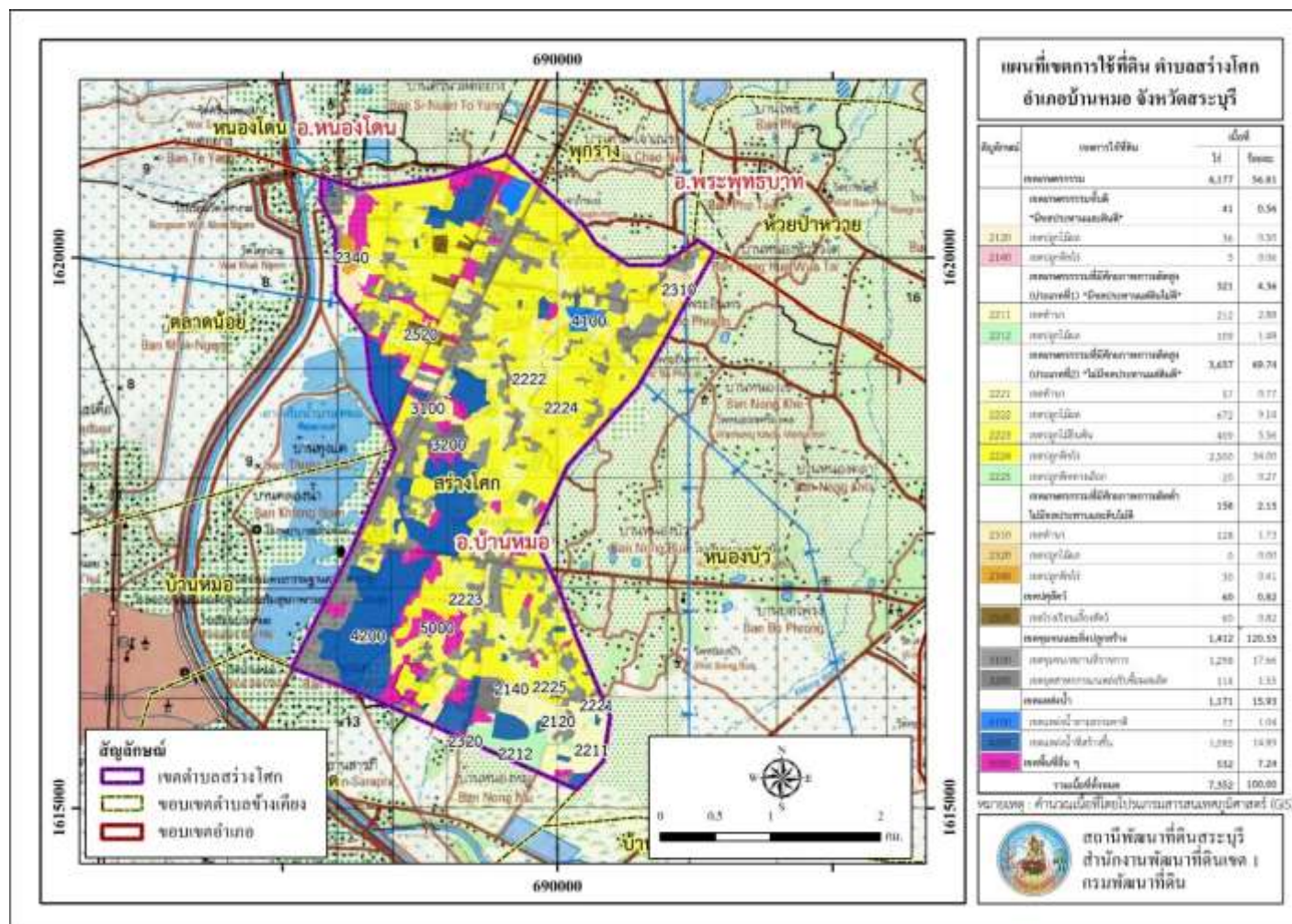
ตารางที่ 6-1 (ต่อ)

สัญลักษณ์	เขตการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
	4. เขตแหล่งน้ำ	1,171	15.93
4100	4.1 เขตแหล่งน้ำตามธรรมชาติ	77	1.04
4200	4.2 เขตแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น	1,095	14.89
5000	5. เขตพื้นที่อื่น ๆ	532	7.24
รวมเนื้อที่ทั้งหมด		7,352	100.00

หมายเหตุ: เนื้อที่คำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

แผนการใช้ที่ดินตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี

รูปที่ 6-1 เขตการใช้ที่ดิน ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี

เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครอง. 2566. แผนที่ขอบเขตตำบล (ไฟล์ข้อมูล). กระทรวงมหาดไทย.

กรมการพัฒนาชุมชน. 2567. ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)รายจังหวัด รายอำเภอ และรายตำบล

ปี 2565. แหล่งที่มา :<https://ebmn.cdd.go.th/>. 25 กุมภาพันธ์ 2567.

กรมทรัพยากรน้ำบาดาล. 2567. ปริมาณน้ำและจำนวนบ่อบาดาล. แหล่งที่มา:

<http://app.dgr.go.th/newpasutara/xml/search.php>, 26 พฤษภาคม 2567.

กรมส่งเสริมการเกษตร. 2567. จำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกร จำแนกรายจังหวัด รายอำเภอ

และรายตำบล (ณ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567). แหล่งที่มา : <http://mvos2.gistda.or.th/>. 1 มีนาคม 2567

กรมอุตุนิยมวิทยา. 2567. สถิติภูมิอากาศคาบ 30 ปี พ.ศ. 2537-2566 (ไฟล์ข้อมูล). กรมอุตุนิยมวิทยา

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, กรุงเทพฯ.

กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน. 2567. แผนที่สภาพการใช้ที่ดิน (ไฟล์ข้อมูล). กรมพัฒนาที่ดินกระทรวง

เกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.

กองสำรวจดินและวิจัยทรัพยากรดิน. 2567. แผนที่ทรัพยากรดิน (ไฟล์ข้อมูล). กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวง

เกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.

บัณฑิต ต้นศิริ และ คำรณ ไทรพัก. 2542. คู่มือการประเมินคุณภาพที่ดิน (Qualitative Land Evaluations)

สำหรับพืชเศรษฐกิจ. กองวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์,

กรุงเทพฯ.

สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. 2567. รายงานสถิติจำนวนประชากรและบ้าน รายจังหวัด

รายอำเภอ และรายตำบล (ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2566). แหล่งที่มา :

https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statyear/#/TableTemplate/Area/statpop_1 มีนาคม 2567.

บทที่ 7

การขับเคลื่อนแผนการใช้ที่ดิน

7.1 ขั้นตอนการดำเนินงาน

ภายหลังการจัดทำแผนการใช้ที่ดินตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรีแล้วจะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

7.1.1 จัดทำเป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะดำเนินการในปีงบประมาณ 2567 ถึง 2571

7.1.2 นำแผนการใช้ที่ดินตำบลสร้างโคกไปเสนอต่อองค์การบริหารส่วนตำบลสร้างโคก เพื่อมีมติให้ความร่วมมือในกับกรมพัฒนาที่ดินดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในแผนและได้รับการเชื่อมโยงสู่แผนพัฒนาตำบล

7.1.3 สถานีพัฒนาที่ดินสระบุรี เสนอเป้าหมายและงบประมาณให้รายงานมายังกรมพัฒนาที่ดิน

7.1.4 กรมพัฒนาที่ดินพิจารณาสนับสนุนงบประมาณกิจกรรมและโครงการตามเป้าหมายที่กำหนดในแผนการใช้ที่ดิน

7.1.5 สถานีพัฒนาที่ดินสระบุรี นำเสนอต่อที่ประชุมจังหวัด/อำเภอ เพื่อสร้างการรับรู้และประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานอื่น นำโครงการภายใต้หน่วยงานมาพัฒนาพื้นที่ตามแผนการใช้ที่ดินกำหนด

7.2 กิจกรรมที่จะดำเนินการของกรมพัฒนาที่ดิน

งบประมาณที่กำหนดไว้เป็นการประมาณเบื้องต้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามที่ได้รับการจัดสรรให้ดำเนินการ(ตารางที่ 7-1)

เขตเกษตรกรรม

1) พื้นที่ดินขาดความอุดมสมบูรณ์มีแผนงาน/โครงการปรับปรุงบำรุงดินดังนี้

- (1) การส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์
- (2) การผลิต-จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด
- (3) การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยพืชปุ๋ยสด
- (4) การพัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร
- (5) การจัดตั้งธนาคารปุ๋ยอินทรีย์
- (6) การรณรงค์ไถกลบตอซัง
- (7) การจัดหาปุ๋ยอินโดไมท์
- (8) การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงพื้นที่ดินกรด
- (9) โครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่

2) การชะล้างพังทลายของดินมีแผนงาน/โครงการฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดินดังนี้

- (1) การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ
- (2) การจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำลุ่ม-ดอน

7.3 กิจกรรมที่จะดำเนินงานของหน่วยงานอื่น (ตารางที่ 7-2)

7.3.1 เขตเกษตรกรรม

1)เขตทำนา

- (1) ถ่ายทอดความรู้เรื่องการเพิ่มผลผลิตข้าว (กรมการข้าว)
- (2) สนับสนุนพันธุ์ข้าวที่ตรงตามความต้องการของเกษตรกร (กรมการข้าว)
- (3)ประกันราคาผลผลิตทางการเกษตร (กระทรวงพาณิชย์)
- (4)ควบคุมราคาปุ๋ยเคมี (กระทรวงพาณิชย์)
- (5)พักชำระหนี้ ลดดอกเบี้ย (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์)
- (6) ตลาดรับซื้อราคาดีและมั่นคง (กระทรวงพาณิชย์)
- (7) ถ่ายทอดความรู้เรื่องโรคและแมลง (กรมส่งเสริมการเกษตร)
- (8) ถ่ายทอดความรู้การติดตั้งและใช้โซล่าเซลล์ (กระทรวงพลังงาน)
- (9) สนับสนุนเมล็ดพันธุ์ผัก (กรมวิชาการ, กรมส่งเสริมการเกษตร)

2) เขตปลูกไม้ผล

- (1) ประกันราคาผลผลิตทางการเกษตร (กระทรวงพาณิชย์)
- (2) ควบคุมราคาปุ๋ยเคมี (กระทรวงพาณิชย์)
- (3) พักชำระหนี้ ลดดอกเบี้ย (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์)
- (4) ถ่ายทอดความรู้เรื่องการเพิ่มผลผลิตไม้ผล (กรมวิชาการ)
- (5) ตลาดรับซื้อราคาดีและมั่นคง (กระทรวงพาณิชย์)
- (6) ถ่ายทอดความรู้เรื่องโรคและแมลง (กรมส่งเสริมการเกษตร)
- (7) ถ่ายทอดความรู้การติดตั้งและใช้โซล่าเซลล์ (กระทรวงพลังงาน)
- (8) สนับสนุนกล้าไม้ผล (กรมวิชาการ, กรมส่งเสริมการเกษตร)

3) เขตปศุสัตว์

- (1) สนับสนุนพันธุ์ไก่เนื้อ
- (2) สนับสนุนพันธุ์ไก่ไข่
- (3) สนับสนุนเปิดไข่

4) เขตเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

- (1) ถ่ายทอดความรู้และสนับสนุนพันธุ์ปลาเบญจพรรณ (กรมประมง)

7.3.2 เขตแหล่งน้ำ

- (1) ปรับปรุงระบบส่งน้ำในการทำการเกษตร (กรมชลประทาน)
- (2) ปรับปรุงคุณภาพน้ำอุปโภค บริโภค (องค์การบริหารส่วนตำบลสร้างโคก)

7.4 ความต้องการของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการดำเนินการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่องค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2567 ได้มีความต้องการของประชาชนที่ต้องการให้ดำเนินการเกี่ยวกับปัญหาระบบน้ำชลประทานไม่เพียงพอปัญหาดินขาดความอุดมสมบูรณ์ และปัญหาด้านทุนการผลิตสูง

เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและการแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ของตำบลสร้างโคก กรมพัฒนาที่ดินได้วิเคราะห์เบื้องต้น ดังต่อไปนี้

ปัญหาของตำบลสร้างโคกในภาพรวมสรุปได้ว่า มีปัญหาสำคัญ 3 ประการ คือ (1) ปัญหาระบบน้ำชลประทานไม่เพียงพอ (2) ปัญหาดินขาดความอุดมสมบูรณ์ และ (3) ปัญหาด้านทุนการผลิตสูงปัญหาดังกล่าวนี้นำส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของราษฎรในชุมชนโดยรวม

ในกรณีของปัญหาระบบน้ำชลประทานไม่เพียงพอเกิดจาก (1) เกษตรกรที่อยู่บริเวณต้นน้ำขาดจิตสำนึกในการแบ่งปันน้ำ ไม่ยอมปล่อยน้ำให้เกษตรกรที่อยู่ปลายน้ำใช้ก่อน ทำให้น้ำไม่เพียงพอในการนำไปใช้ทางการเกษตร (2) ขาดการส่งน้ำจากกรมชลประทานในช่วงฤดูแล้ง เนื่องจากกรมชลประทานต้องกักเก็บน้ำไว้เพื่อการอุปโภคบริโภค (3) ไม่มีการปรับปรุงระบบส่งน้ำในการทำการเกษตร ส่งผลให้การไหลของน้ำช้า และไม่ทั่วถึง (4) มีประชากรเพิ่มขึ้น กิจกรรมที่ต้องใช้น้ำเพิ่มขึ้น ทำการเกษตรเพิ่มขึ้น (5) เกิดจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ เช่น ปริมาณฝนน้อยกว่าปกติ ฝนทิ้งช่วง จนเกิดความแห้งแล้ง การขาดแคลนน้ำจึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง จำเป็นต้องวางระบบอนุรักษ์ดินและน้ำเพื่อกักน้ำในดิน คงความอุดมสมบูรณ์ เพื่อจัดหาน้ำให้แหล่งน้ำต้นทุน โดยวิธีการต่าง ๆ ให้เพียงพอแก่ความต้องการ ดังนี้ (1) การปรับปรุงระบบส่งน้ำในการทำการเกษตร (2) การขุดลอกแหล่งน้ำสาธารณะ (3) ก่อสร้างคลองส่งน้ำเพื่อการกระจายน้ำเพิ่มเติม (4) ขุดสระน้ำในไร่นา/บ่อดักตะกอน และ (5) สร้างจิตสำนึกให้แก่ผู้ใช้น้ำในระบบชลประทาน

ในกรณีของปัญหาดินขาดความอุดมสมบูรณ์ซึ่งพบว่า ทรัพยากรดินทั้งตำบลอยู่ในชุดดินบ้านหมี่ (Banmi series: Bm) อยู่ในกลุ่มชุดดินที่ 1 ซึ่งพบในเนื้อที่ 7,352 ไร่ หรือร้อยละ 100 ของตำบลเป็นดินลึก ดินบนเป็นดินเหนียว (1) เกษตรกรขาดการปรับปรุงบำรุงดิน มีการใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมี ในปริมาณที่มาก (2) พื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่ปลูกข้าว มีการทำนาปล้งตลอดทั้งปี เนื่องจากพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ในเขตชลประทาน ทำให้ไม่มีการพักนา (3) เกษตรกรขาดความรู้ในการปรับปรุงบำรุงดิน เกษตรกรบางรายทำการเกษตรแบบดั้งเดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงการผลิตพืช (4) การชะล้างพังทลายของดินในเขตการใช้ที่ดิน ตำบลสร้างโคก พบว่า ส่วนใหญ่ อยู่ระดับ 0-2 ซึ่งมีระดับการชะล้าง

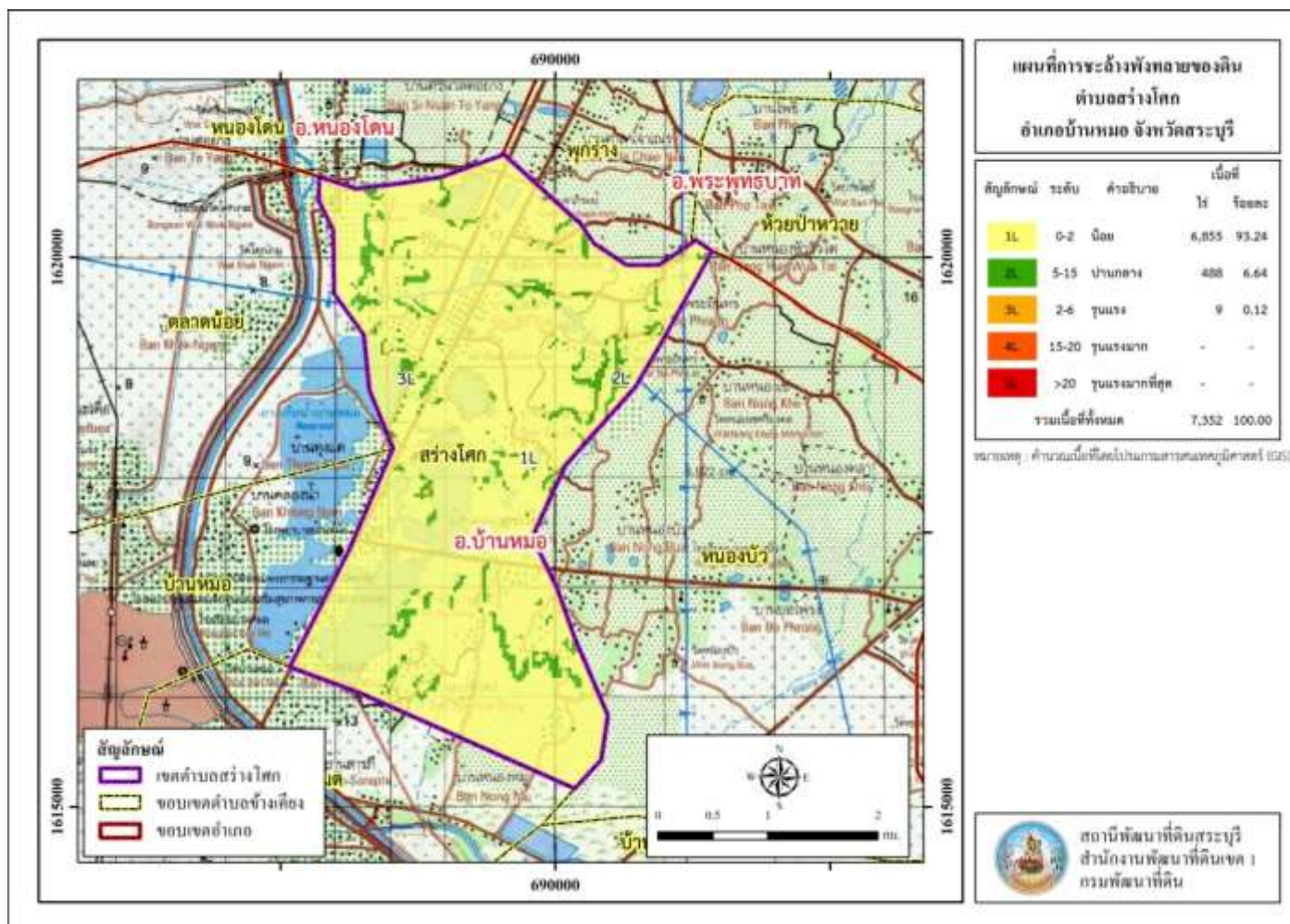

พังทลายของดินในเขตการใช้ที่ดินน้อย เนื้อที่ จำนวน 6,855 ไร่ หรือร้อยละ 93.24 ของตำบล รองลงมา อยู่ระดับ 5-15 ซึ่งมีระดับการชะล้างพังทลายของดินในเขตการใช้ที่ดินปานกลาง เนื้อที่ จำนวน 488 ไร่ หรือร้อยละ 6.64 และรองลงมาซึ่งมีระดับการชะล้างพังทลายของดินในเขตการใช้ที่ดินรุนแรง อยู่ระดับ 2-6 เนื้อที่ จำนวน 9 ไร่ หรือร้อยละ 0.12 (รูปที่ 7-1) วิธีการเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน ได้แก่ การปรับปรุงโครงสร้างดิน โดยใช้ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด (โปเทือง) น้ำหมักชีวภาพและการไถกลบตอ ซึ่ง การปรับปรุงทางเคมีของดิน โดยการเก็บตัวอย่างดินในพื้นที่ทำการเกษตร วิเคราะห์ธาตุอาหารในดิน ใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน การปรับปรุงค่าความเป็นกรดเป็นด่างดิน โดยใช้ปูนโดโลไมท์ การรักษาหน้าดิน ด้วยการไถวัสดุคลุมดิน การใช้พืชคลุมดิน รวมถึงการให้น้ำอย่างสม่ำเสมอ เพื่อช่วยเรื่องการอนุรักษ์ดินและน้ำ การรักษาความชื้นผิวดิน และเพิ่มจุลินทรีย์ที่เป็นประโยชน์ให้แก่ดิน

ในกรณีของปัญหาต้นทุนการผลิตสูงเกิดจาก (1) ค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้น ได้แก่ ค่าปุ๋ย ค่าน้ำมัน ค่าไฟฟ้า ค่าสารกำจัดศัตรูพืช และค่าเมล็ดพันธุ์ เป็นต้น ซึ่งเกษตรกรต้องการให้รัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือ ควบคุมราคาสินค้าไม่ให้สูงเกินไป เนื่องจากเกษตรกรมีการจัดการเหมือนเดิม แต่ค่าใช้จ่ายในการผลิต พืชเพิ่มมากขึ้น ผลผลิตได้เท่าเดิม จึงส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้ลดลง (2) เกษตรกรไม่มีแนวทางในการ ลดต้นทุนการผลิต ในยุคปัจจุบันเกษตรกรในพื้นที่ส่วนใหญ่มีอายุเพิ่มมากขึ้น จึงจำเป็นต้องจ้างแรงงาน หรือเครื่องจักรเข้ามาทำการเกษตรแทน รวมถึงมีการทำการเกษตรแบบดั้งเดิม ไม่มีการลดการใช้ สารเคมี ปุ๋ยเคมี ซึ่ง ณ ปัจจุบันมีราคาแพง เกษตรกรจะเน้นความสะดวก รวดเร็วในการผลิต ไม่มีการทำ การเกษตรแบบประณีต จึงส่งผลทำให้ต้นทุนในการผลิตสูงขึ้น วิธีการแก้ไขและช่วยเหลือเกษตรกรที่ ได้ผลคือ เกษตรกรต้องให้ความร่วมมือที่จะปรับเปลี่ยนการทำการเกษตร โดยการเก็บตัวอย่างดินเพื่อ วิเคราะห์ธาตุอาหารพืชในดิน และใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ร่วมกับปุ๋ยอินทรีย์ ได้แก่ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด และน้ำหมักชีวภาพซึ่งเกษตรกรต้องผลิตใช้เอง และจัดการการไถกลบตอซึ่ง จะช่วยในการ ปรับปรุงบำรุงดิน ลดต้นทุนค่าปุ๋ยเคมี ส่วนในเรื่องค่าสารกำจัดศัตรูพืชเกษตรกรสามารถลดการใช้ สารเคมี ด้วยการผลิตและใช้น้ำหมักชีวภาพที่ได้จากการหมักสมุนไพรไล่แมลงร่วมกับสารเร่งซูเปอร์ พด.7 ของกรมพัฒนาที่ดิน การผลิตสารชีวภัณฑ์ของกรมส่งเสริมการเกษตร ได้แก่ การผลิตเชื้อราไตรโค เดอร์มา เพื่อแก้ปัญหาโรคพืช และผลิตเชื้อราบีวเวเรีย หรือราขาว เพื่อกำจัดแมลงศัตรูพืช ในส่วนค่า เมล็ดพันธุ์สามารถลดต้นทุนด้วยการเก็บเมล็ดพันธุ์ หรือขยายพันธุ์ไว้ใช้เอง รวมถึงการใช้อัตราเมล็ดพันธุ์ ที่เหมาะสมต่อการปลูกพืช (3) การบริหารจัดการกลุ่มในการซื้อปัจจัยการผลิต เกษตรกรตำบลสร้างโคก รวมตัวกันตั้งเป็นแปลงใหญ่ข้าวโพด จำนวน 1 แปลง แต่ในปัจจุบัน มีการรวมกลุ่มเพื่อจัดซื้อเมล็ดพันธุ์ ข้าวเพียงอย่างเดียว ส่วนในเรื่องของปุ๋ยเคมี ยังไม่มีการรวมกลุ่มเพื่อจัดซื้อ ส่งผลให้เกษตรกรแต่ละราย ต้องซื้อปลีกซึ่งมีราคาที่แพงกว่าการซื้อในปริมาณที่มากซึ่งมีราคาถูกกว่า รวมถึงต้นทุนการผลิตอื่น ๆ การรวมกลุ่มจะช่วยให้ในเรื่องของอำนาจต่อรองทั้งเรื่องการซื้อปัจจัยการผลิต และการตั้งราคาขายผลผลิต

แผนการใช้ที่ดินตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี

รูปที่ 7-1 การชะล้างพังทลายของดินในเขตการใช้ที่ดิน ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี

แผนการใช้ที่ดินตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี

ตารางที่ 7-1 กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินในเขตการใช้ที่ดินที่จะดำเนินการในปีงบประมาณ 2568-2572

เขตการใช้ที่ดิน(เกษตรกรรม)	แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ(บาท)
1. เขตเกษตรกรรมชั้นดี *มีชลประทานและดินดี* -เขตปลูกไม้ผล เนื้อที่ 36 ไร่ - เขตปลูกพืชไร่ เนื้อที่ 5 ไร่	1. การปรับปรุงบำรุงดิน	773,500
	1.1 การส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์	256,000
	1.2 การผลิต-จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด	297,500
	1.3 การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยพืชปุ๋ยสด	30,000
	1.4 การรณรงค์เฝ้าติดตาม	190,000
	2. การชะล้างพังทลายของดิน	1,300,000
2. เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่1) *มีชลประทานแต่ดินไม่ดี* - เขตทำนา เนื้อที่ 212 ไร่ - เขตปลูกไม้ผล เนื้อที่ 109 ไร่ 3. เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่2) *ไม่มีชลประทานแต่ดินดี* - เขตทำนา เนื้อที่ 57 ไร่ - เขตปลูกไม้ผล เนื้อที่ 672 ไร่	2.1 การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ	300,000
	2.2 การจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำลุ่ม-ดอน	1,000,000
	1. การปรับปรุงบำรุงดิน	1,483,325
	1.1 การส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์	256,000
	1.2 การผลิต-จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด	74,375
	1.3 การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยพืชปุ๋ยสด	7,500
	1.4การพัฒนา กลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร	16,250
	1.5การจัดตั้งธนาคารปุ๋ยอินทรีย์	368,000

แผนการใช้ที่ดินตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี

ตาราง 7-1 (ต่อ)

เขตการใช้ที่ดิน(เกษตรกรรม)	แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ(บาท)
- เขตปลูกไม้ยืนต้น เนื้อที่ 409 ไร่	1.6การจัดหาปุ๋ยโดโลไมท์	748,000
- เขตปลูกพืชไร่ เนื้อที่ 2,500 ไร่	1.7 การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงพื้นที่ดินกรด	13,200
- เขตปลูกพืชทางเลือก เนื้อที่ 20 ไร่	2. การชะล้างพังทลายของดิน	1,900,000
4. เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตต่ำ	2.1 การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ	1,000,000
- เขตทำนา เนื้อที่ 128 ไร่	2.2 การจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำลุ่ม-ดอน	900,000
- เขตปลูกพืชไร่ เนื้อที่ 30 ไร่		
รวมเขตการใช้ที่ดิน	1. การปรับปรุงบำรุงดิน	3,399,725
	2. การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน	4,443,500
	รวมแผนงาน/โครงการ	7,843,225

ตารางที่ 7-2 สรุปกิจกรรมที่ขอรับการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่นในเขตการใช้ที่ดิน

เขตการใช้ที่ดิน	กิจกรรมที่ขอการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น
1. เขตเกษตรกรรม 1.1 เขตเกษตรกรรมชั้นดี *มีชลประทานและดินดี* -เขตปลูกไม้ผล เนื้อที่ 36 ไร่ - เขตปลูกพืชไร่ เนื้อที่ 5 ไร่ 1.2 เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่1) *มีชลประทานแต่ดินไม่ดี* - เขตทำนา เนื้อที่ 212 ไร่ - เขตปลูกไม้ผล เนื้อที่ 109 ไร่ 1.3 เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่2) *ไม่มีชลประทานแต่ดินดี* - เขตทำนา เนื้อที่ 57 ไร่ - เขตปลูกไม้ผล เนื้อที่ 672 ไร่ - เขตปลูกไม้ยืนต้น เนื้อที่ 409 ไร่ - เขตปลูกพืชไร่ เนื้อที่ 2,500 ไร่ - เขตปลูกพืชทางเลือก เนื้อที่ 20 ไร่	1) โครงการพัฒนาเครือข่ายงานส่งเสริมการเกษตร (สนง.เกษตรจังหวัด) 2) โครงการขับเคลื่อนการดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน (สนง.เกษตรจังหวัด) 3) โครงการส่งเสริมการใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตร (สนง.เกษตรจังหวัด) 4) โครงการส่งเสริมเกษตรผสมผสาน (สนง.เกษตรจังหวัด) 5) โครงการพัฒนาตลาดสินค้าเกษตร (สนง.เกษตรจังหวัด) 6) โครงการธนาคารสินค้าเกษตร (สนง.เกษตรจังหวัด) 7) ถ่ายทอดความรู้เรื่องการเพิ่มผลผลิตไม้ผล และสนับสนุนพันธุ์กล้าไม้ (ศวพ.ลพบุรี) 8) โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่(หน่วยงานในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์) 9) โครงการผลิตและสนับสนุนหัวเชื้อจุลินทรีย์ควบคุมศัตรูพืช (สนง.เกษตรจังหวัด) 10) โครงการสนับสนุนการผลิตจุลินทรีย์ควบคุมศัตรูพืชทดแทนการใช้สารเคมี (ศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านอารักขาพืชจังหวัด) 11) ถ่ายทอดความรู้เรื่องการเพิ่มผลผลิตข้าว และสนับสนุนพันธุ์ข้าวที่ตรงตามความต้องการของเกษตรกร (ศูนย์วิจัยข้าวลพบุรี) 12) ประกันราคาผลผลิตทางการเกษตร (กระทรวงพาณิชย์,กระทรวงเกษตรและสหกรณ์,รัฐบาล) 13) ควบคุมราคารายเคมี (กระทรวงพาณิชย์) 14) พักชำระหนี้ ลดดอกเบี้ย (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์) 15) ตลาดรับซื้อราคาดีและมั่นคง (กระทรวงพาณิชย์, อบต.) 16) ถ่ายทอดความรู้การติดตั้งและใช้โซล่าเซลล์ (สนง.พลังงานจังหวัด)

ตารางที่ 7-2 (ต่อ)

เขตการใช้ที่ดิน	กิจกรรมที่ขอการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น
1.4 เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตต่ำ - เขตทำนา เนื้อที่ 128 ไร่ - เขตปลูกพืชไร่ เนื้อที่ 30 ไร่	17) สนับสนุนเมล็ดพันธุ์ผัก (ศวพ.ลพบุรี, สนง.เกษตรจังหวัด) 18) โครงการส่งเสริมการใช้เครื่องจักรกลการเกษตรทดแทนแรงงานเกษตร (สนง.เกษตรจังหวัด)
2. เขตปศุสัตว์ เนื้อที่ 60 ไร่	1) ถ่ายทอดความรู้และสนับสนุนพันธุ์สัตว์ ได้แก่ ไก่เนื้อ, ไก่ไข่ และเป็ดไข่ (สนง.ปศุสัตว์จังหวัด) 2) ถ่ายทอดความรู้และสนับสนุนพันธุ์ปลาเบญจพรรณ (สนง.ประมงจังหวัด)
3. เขตแหล่งน้ำ เนื้อที่ 1,171 ไร่ 3.1 เขตแหล่งน้ำตามธรรมชาติเนื้อที่ 77 ไร่ 3.2 เขตแหล่งน้ำที่สร้างขึ้นเนื้อที่ 1,095 ไร่	1) ปรับปรุงระบบส่งน้ำในการทำการเกษตร (กรมชลประทาน) 2) ปรับปรุงคุณภาพน้ำอุปโภค บริโภค (องค์การบริหารส่วนตำบลสร้างโคก) 3) โครงการพัฒนาโครงการชลประทานเดิม (กรมชลประทาน) 4) โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการส่งและระบายน้ำ (กรมชลประทาน) 5) โครงการพัฒนาระบบชลประทานด้วยนวัตกรรม (กรมชลประทาน) 6) โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาแหล่งน้ำชลประทาน (กรมชลประทาน) 7) โครงการขุดลอกคลอง แหล่งน้ำสาธารณะ (องค์การบริหารส่วนตำบลสร้างโคก)

แผนการใช้ที่ดินตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี

ตาราง 7-3 เป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณ ตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี แผน 5 ปี (พ.ศ. 2568-2572)

เขตการใช้ที่ดิน	งาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วยนับ	เป้าหมาย					รวม	งบประมาณ					รวม	หน่วยงานรับผิดชอบ
			2568	2569	2570	2571	2572		2568	2569	2570	2571	2572		
1. เขตเกษตรกรรมชั้นดี *มีชลประทานและดินดี* -เขตปลูกไม้ผล เนื้อที่ 36 ไร่ - เขตปลูกพืชไร่ เนื้อที่ 5 ไร่	1.การปรับปรุงบำรุงดิน								154,700	154,700	154,700	154,700	154,700	773,500	
	การส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์	ราย	100	100	100	100	100	500	51,200	51,200	51,200	51,200	51,200	256,000	พต.
	การผลิต-จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด(ปอเทือง)	ตัน	2	2	2	2	2	10	59,500	59,500	59,500	59,500	59,500	297,500	พต.
	การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยพืชปุ๋ยสด	ไร่	400	400	400	400	400	2,000	6,000	6,000	6,000	6,000	6,000	30,000	พต.
	การรณรงค์เฝ้ากลบตอซัง	ไร่	100	100	100	100	100	500	38,000	38,000	38,000	38,000	38,000	190,000	พต.
	2.การชะล้างพังทลายของดิน								60,000	560,000	60,000	560,000	60,000	1,300,000	
	การปลูกหญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ	กล้า	50,000	50,000	50,000	50,000	50,000	250,000	60,000	60,000	60,000	60,000	60,000	300,000	พต.
	การจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ ลุ่ม-ดอน	ไร่		200		200		400		500,000		500,000		1,000,000	พต.

หมายเหตุ: งบประมาณที่กำหนดไว้เป็นการประมาณเบื้องต้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามที่ได้รับการจัดสรรให้ดำเนินการ

แผนการใช้ที่ดินตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี

ตาราง 7-3 (ต่อ)

เขตการใช้ที่ดิน	งาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วย นับ	เป้าหมาย					รวม	งบประมาณ					รวม	หน่วยงาน รับผิดชอบ
			2568	2569	2570	2571	2572		2568	2569	2570	2571	2572		
2. เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่1) *มีชลประทานแต่ดินไม่ดี*	1.การปรับปรุงบำรุงดิน								32,750	32,750	32,750	32,750	32,750	163,750	
- เขตทำนา เนื้อที่ 212 ไร่	การผลิต-จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด (ปอเทือง)	ตัน	1	1	1	1	1	5	29,750	29,750	29,750	29,750	29,750	148,750	พด.
- เขตปลูกไม้ผล เนื้อที่ 109 ไร่	การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดิน ด้วยพืชปุ๋ยสด	ไร่	200	200	200	200	200	1,000	3,000	3,000	3,000	3,000	3,000	15,000	พด.
3. เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่2) *ไม่มีชลประทานแต่ดินดี*	2.การชะล้างพังทลายของดิน								24,000	24,000	24,000	24,000	24,000	120,000	
- เขตทำนา เนื้อที่ 57 ไร่	การจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำลุ่ม- ดอน	กล้า	20,000	20,000	20,000	20,000	20,000	100,000	24,000	24,000	24,000	24,000	24,000	120,000	พด.
- เขตปลูกไม้ยืนต้น เนื้อที่ 409 ไร่															
- เขตปลูกพืชไร่ เนื้อที่ 2,500 ไร่															
- เขตปลูกพืชทางเลือก เนื้อที่ 20 ไร่															
4. เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตต่ำ															
- เขตทำนา เนื้อที่ 128 ไร่															
- เขตปลูกพืชไร่ เนื้อที่ 30 ไร่															
รวมเป็นงบประมาณ									271,450	771,450	271,450	771,450	271,450	2,357,250	

หมายเหตุ: งบประมาณที่กำหนดไว้นี้เป็นการประมาณเบื้องต้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามที่ได้รับการจัดสรรให้ดำเนินการ

ที่ปรึกษา

นางนงนุช ศรีพุ่ม	ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 1
นางมัทธนา ชัยมหาวัน	ผู้เชี่ยวชาญด้านวางระบบการพัฒนาที่ดิน
นางปวีณา ยงยีน	ผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินสระบุรี
กลุ่มวางแผนการใช้ที่ดิน	สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 1
กลุ่มวิชาการเพื่อการพัฒนาที่ดิน	สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 1
กลุ่มวิเคราะห์ดิน	สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 1
กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน	กรมพัฒนาที่ดิน

คณะผู้จัดทำ

นางสาวรวมพร มุลจันทร์	นักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ
นายสมเกียรติ เหลืองเจริญทิพย์	เจ้าพนักงานการเกษตรชำนาญงาน
นางสาวสายวรุณ แสนเมืองมูล	นักวิชาการเกษตรชำนาญการ
นางวรรณณา กรองทอง	นักวิชาการเกษตรชำนาญการ
ว่าที่ร้อยตรีหญิงทิพวรรณ หุ่นพงษ์	นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ
นางสาวกิติญา จำรูญทิพวรรณ	นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ
นายประวัตติ ศรีวิเชียร	นักวิชาการเกษตร
นางสาวมณีนรัตน์ หอมหวล	นักวิชาการเกษตร
นายธเนศ คล้ายเมือง	นักวิชาการเกษตร
นางสาวปิยวรรณ รูปทอง	นักวิชาการเกษตร
นางสาวบุปผา อยู่ทิม	นักวิชาการเกษตร
นายวีระยุทธ คชวรรณ	เจ้าหน้าที่แผนที่ภาพถ่าย
ลิบไทลธิวิชญ์ ปันปวง	เจ้าพนักงานธุรการปฏิบัติงาน
นางสาวกัญฐิกา อยู่ประเสริฐ	เจ้าหน้าที่ระบบงานคอมพิวเตอร์
นางสาวสุวรรณา สมนึก	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน
นางสาวณัฐธัญญ์ ศาลาจันทร์	เจ้าหน้าที่ระบบงานคอมพิวเตอร์
นางสาววรุณ นามวงษา	นักวิชาการเงินและบัญชี
นางสาวพรพรพรรณ อยู่ประเสริฐ	เจ้าหน้าที่ธุรการ

กรมพัฒนาที่ดิน

ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ

www.idd.go.th

สถานีพัฒนาที่ดินสระบุรี

Land Development Station, Saraburi Province

เลขที่ 36 หมู่ที่ 8 ตำบลพุทรา

อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี 18120

หมายเลขโทรศัพท์ 036-733126

E-mail : sri01@idd.go.th